

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

**Analýza fejetonů Jana Liera
(The analysis of Jan Liers feuilletons)**

Bakalářská diplomová práce
Tereza Zítková

Studijní obor: česká filologie - žurnalistika
Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jana Vrajová, Ph.D.

Olomouc

2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a použila pouze literaturu uvedenou v příloženém seznamu.

Tereza Zítková

V Olomouci dne 13.8.13

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Janě Vrajové, Ph.D., za její věcné připomínky, velkou trpělivost a odborné vedení. Dále bych chtěla poděkovat pracovníkům Památníku národního písemnictví v Praze, kteří mi ochotně pomohli při rešerši na jejich pracovišti.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Jan Lier	7
2.1	Personálie	7
2.2	Tvorba	9
3	Reflexe Jan Liera v odborné literatuře	12
4	Fejeton.....	17
4.1	Jan Neruda a jiní čeští fejetonisté.....	19
5	Lierův fejeton – analýza textů.....	21
5.1	Úvod.....	21
5.2	Časové fejetony	24
5.3	Fejetony s vlasteneckou tematikou	25
5.4	Fejetony tematizující český jazyk	29
5.5	Fejetony s tematikou železnice	31
5.6	Cestopisný fejeton.....	32
5.7	Lexikum v Lierově fejetonu.....	33
5.8	Postavy v Lierových fejetonech.....	34
5.9	Autobiografické prvky ve fejetonech.....	35
6	Ostatní Lierovy texty	35
6.1	Divadelní referáty.....	35
6.2	Texty zaměřující se na výtvarné umění	36
6.3	Literární referáty	37
6.4	Muzeologické referáty	38
7	Jan Lier a parnasistní próza	40
8	Závěr	42
9	Anotace.....	44
10	Resumé	45
11	Literatura.....	46
12	Přílohy.....	49

1 Úvod

Tato bakalářská práce se věnuje tvorbě Jana Liera, literáta, jehož osobnost i dílo jsou dnes poněkud nedoceny. Jan Lier byl přitom autorem ve své době velmi oblíbeným a to zejména díky tvorbě fejetonů, na něž se bude především zaměřovat tato bakalářská práce.

Ústředním tématem Lierových fejetonů bylo vlastenectví. Jejich prostřednictvím autor kritizoval českou společnost a vyjadřoval se k soudobým tématům. Jeho dílo tak může být pro literární historii zdrojem poznání soudobého společenského klimatu.

Lierova práce byla ovlivněna mnoha vnějšími faktory. Hlavním z nich byl vliv spisovatele Jana Nerudy, který Liera do literatury uvedl. Byl v mnohém jeho vzorem a inspirací, a je proto zřejmé, že v díle Jana Liera je přítomno mnoho prvků, které můžeme nalézt i v tvorbě Jana Nerudy.

Dalšími faktory pak byly Lierovy životní zkušenosti, především práce na železnici, a v nespolední řadě politická situace v zemi. Na tu Lier reagoval a ve svých textech se snažil pobízet svého modelového čtenáře k aktivitě. Velkou roli sehrála rovněž obliba cizích kultur, především francouzské společnosti, kterou využíval jako názorný příklad pro český národ. Cizojazyčnou literaturu se pak české čtenářské obci snažil přiblížit svými překlady.

V oblasti prózy se nejvýznamnějším počinem stala satirická práce *Píseň míru*, která je vzhledem k tematické spřízněnosti často spojována s fejetonistickou tvorbou. Stejně jako ve fejetonech i zde Lier podrobuje soudobou společnost kritice. Práce se také věnuje povídkám, které tematizují železniční prostředí.

Předložená bakalářská práce pracuje především se třemi knižními vydáními fejetonů, které vyšly v letech 1885, 1887 a 1889. V případech, kdy bylo možné z dostupných zdrojů dohledat fejetony v jejich časopisecké podobě, tak bylo učiněno a jednotlivé fejetony byly mezi sebou porovnány. Jejich základní struktura se neliší.

Doplňující informace o autorovi a jeho aktivitách v rámci literárního života vycházejí z materiálů, a to především z korespondencí, které jsou dostupné

v Památníku národního písemnictví v Praze. Prozkoumaná korespondence se týká především Lierovy komunikace s redaktory různých časopisů a novin, pro které pracoval. V současné době není ovšem fond zcela uspořádán, a proto nebylo možné jej prostudovat celý.

První část práce se zaměřuje na autorův život a zohlednění a reflexi jeho tvorby v odborné literatuře. V souvislosti s žánrovou specifikací zkoumaných Lierových textů je zde možné připomenut vznik fejetonistického žánru s jeho nejvýznamnějšími autory s důrazem na české prostředí.

Ústřední část je pak zaměřena k motivické analýze Lierových fejetonů. Cílem je jejich charakterizace, zasazení do kontextu literárněhistorického zkoumání a analýza recepce v soudobé společnosti.

Předkládaná práce si též klade otázku, jaké místo zaujímá jeho publicistická tvorba v české literatuře 2. poloviny 19. století.

Všechny citace uvedené v bakalářské práci jsou upraveny dle aktuální ortografické normy.

2 Jan Lier

2.1 Personálie

Jan Lier se narodil 27. října v roce 1852 v Kutné Hoře, pocházel z rodiny továrního rytce vzorů na kartouny.¹ V letech 1859-63 navštěvoval hlavní školu v Kutné Hoře. V průběhu studií jej na tamní reálce v letech 1863-67 zasáhla otcova smrt, což mělo za následek i zhoršení sociální situace rodiny. V důsledku toho nemohl Lier pokračovat v běžném studiu a začal se vzdělávat především soukromě, a to v dějinách umění a literatury, v historii, archeologii, heraldice, numismatice a cizích jazycích.

V druhé polovině šedesátých let (1866-69) vydával rukopisný *Český časopis numismatický*, v této době (1867-69) také pracoval v Praze jako knihkupecký praktikant. V květnu 1870 chtěl vstoupit do jednotek Garibaldiho, jež bojovaly za svobodu Itálie, proto tajně odešel do Florencie, zde byl odmítnut pro svou zdravotní nezpůsobilost a nezletilost, a tak se musel vrátit zpět domů. Následně pracoval jako železniční úředník, nejdříve v Čáslavi a od listopadu 1870 do září 1872 v Kolíně. Poté pár měsíců působil v advokátní kanceláři v Kutné Hoře. V březnu 1873 se vrátil na pozici železničního úředníka, tentokrát v Chrudimi a v Kyšperku u Letohradu.

Jan Lier se natrvalo přestěhoval do Prahy během října roku 1877. Zde zpočátku působil jako tajemník knihovny, o deset let později pak získal místo hlavního sekretáře a zároveň vedoucího knihovny. Od roku 1908 až do své smrti byl ředitelem Jednoty ku povzbuzení průmyslu v Čechách. Lier měl ovšem mnoho dalších funkcí a angažoval se v různých institucích. Například v letech 1884-90 byl tajemníkem Spolku architektů a inženýrů českomoravských a zároveň tajemníkem Svazu mlynářů. 1. prosince 1892 ho Česká akademie věd a umění zvolila za mimořádného člena.

Působil také v mnohých literárních a kulturních sdruženích, od roku 1880 byl členem výboru Spolku přátel řeči a literatury polské a od 1881 Matice divadelní, pracoval rovněž jako dramaturg Národního divadla (1869-1900), kde pak až do své smrti zastával pozici lektora. Literární a kritické činnosti se

---

¹ druh látky

soustavně věnoval už od počátku svého pražského pobytu. Psal například nedělní fejeton v *Pokroku*, v *Hlasu národa*, byl referentem *Divadelních listů* a až do konce svého života byl výtvarným referentem *Zvonu*.²

Jan Lier vedl klidný život a hodně cestoval. Při svých studijních cestách navštívil Slovensko, Německo, Rakousko, Itálii a Francii. Poslední zmíněná země měla svou společenskou a uměleckou atmosférou vliv na jeho životní styl a také formovala jeho názory na umění i kulturu. Začal tak kritizovat české maloměšťáctví a chtěl je změnit. Jeho názory ho dostaly do velké společenské izolace, takže od konce 90. let byl jeho vliv na společnost velice sporadický.

Měl mnoho různých pseudonymů. V časopise *Květy* psal jako Jan Lier i jako Adam Zero, v *Ruchu* a překladech se podepisoval pod jménem Luděk Frič. V překladech občas používal označení Vilemína Nováková, což bylo pravé jméno jeho druhé manželky. Dále také používal šifry A. Z., J. L. nebo jen L.

Jan Lier bývá svou tvorbou zařazován mezi lumírovce. Hlásil se k zastáncům světové orientace české literatury. Kvůli tomu se stal terčem kritiky učitele Jana Váni. Váňa vydal v roce 1897 knihu epigramů a posměšných básniček zaměřených proti kosmopolitním literátům, zejména pak Jaroslavu Vrchlickému. Lierovi věnoval epigram s názvem „*Národ stihnou nedohledné, strašné konsekvence, budeme-li Gallicismy hustě, Bohemismy psát jen tence.*“³

Jan Lier publikoval především časopisecky. Za jeho nejvýznamnější dílo je považována satira *Píseň míru*, která poprvé vyšla na pokračování v časopise *Zlatá Praha* v průběhu roku 1887. Do literatury ho uvedl Jan Neruda v 70. letech 19. století, když se o něm zmínil svému příteli J. V. Sládkovi. Ten ihned Lierovi napsal: „*Upozorněn přítelem Nerudou na Váš talent a vyzván jím, abych Vám psal, činím tak o své vůli žádaje Vás, abyste, máte-li nějakých hotových prací, něco mi zaslal. Neruda soudí o Vás, že máte vzácné nadání, které se zajisté vyvine časem v zralý plod. Já ničeho ještě neznáje, nemohu Vám ručit za uveřejnění, ale*

---

² FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 1181.

³ VÁŇA, Josef. *Kokrhy a krákory: Ohlas nejmladšího básnického pokolení*. Praha: Kovařovic a Tůma, 1897, s. 115.

vše dobré bylo by mi vítáno.“⁴ Tímto dopisem započala jejich dlouhodobá spolupráce.

Jan Lier zemřel 2. června roku 1917 v Praze ve věku 65 let a je pohřben na Olšanských hřbitovech. V soudobých nekrolozích byl především vyjádřen velký obdiv k jeho práci.

2.2 Tvorba

Lierovy prózy byly často inspirovány milostnou tematikou a vyznačovaly se napětím. Typická pro ně byla podrobná vnější charakteristika hlavních, ale i vedlejších postav s velmi realistickým popisem prostředí a dobové atmosféry. Velmi zajímavé byly i nepravděpodobné zápletky, konvenční syžety a také improvizovaná a uvolněná kompozice, která ale lpěla na titěrných detailech, jedná se především o popis kladných i záporných stránek postav či popis prostředí, do kterého je příběh zasazen. Tyto rysy jsou hlavně patrné v jeho díle *Arabesky a novely*, které vyšlo v roce 1886.

Lier čerpal náměty z vyšších vrstev společnosti. Inspirací pro něj byly země, které navštívil, i české maloměsto, jehož zaostalost popisoval velice kriticky z pohledu znalého světoobčana.

Za autorova života bylo vydáno jen velmi málo jeho prozaických děl knižně. Vyšla až později jako přetisky z vydání časopiseckých v době, kdy se Lier jako prozaik úplně odmlčel, protože nastupující realistické a symbolistické literární proudy mu nevyhovovaly a odmítal se jim přizpůsobit.

Na sklonku svého života své prozaické spisy uspořádal pro vydání, které pak realizoval Václav Brtník. Edice nakonec byla přerušena po vydání necelé poloviny plánovaných svazků a nikdy nebyla dokončena.

Nejvíce Jan Lier zasáhl svým působením na literárním poli do české fejetonistiky. Ve svých fejetonech se věnoval literárním, divadelním a výtvarným otázkám, i zdánlivě obyčejným příhodám. Později tak vytvořil uměleckou kroniku své doby, která byla satiricky kulturní a útočná. Kritizoval český veřejný život, a to především přijímání německých vzorů a obdiv k Rusku. Jako alternativu

---

⁴ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, společnost a umění, 1915, s. 72.

nabízel francouzskou kulturu, již pokládal za lepší variantu. Tento názor se objevuje v jeho díle velice často.

Do povědomí veřejnosti se uvedl v roce 1877, kdy začal publikovat své fejetony v *Národních listech* a *Pokroku*. Sám autor o fejetonu řekl: „*Fejeton jest raketou. Raketa vzlétne k zenitu a neutkví mezi pochodněmi nebes. Vrací se jak létavá hvězda k zemi, padá i zhasíná. Vysílaje tuto kytici prskavek mezi čtenářstvo, přejí, aby nikoho nepopálily, každého pobavily. Kytice rozlétne se před kritickým zrakem laskavého čtenáře v jednotlivé jiskry. Jedny zasvitněte nad některým koutkem lidského neb českého obzoru. Druhé zapadněte žhavě do srdcí, jako ze vřelého srdce jste vytryskly. A všem vám budiž vděkem úsměv shovívavý.*“⁵

Jeho fejetony se těšily velké oblibě až do 90. let 19. století. V tu dobu se změnila společenská situace, avšak Jan Lier psal stále stejným stylem a nechtěl se vzdát svých postupů. V dílech se navíc čím dál víc odrážel jeho negativní názor ke společnosti. Své podráždění a znechucení společností zahrnoval do článků stále častěji, a pak se stávalo, že čtenář kvůli autorově polemice ztrácel nit a souvislosti.

Z autorovy korespondence zpracované pro tuto práci lze vyvodit, že Jan Lier často zanedbával své povinnosti. Dokládají to četné upomínající dopisy redakcí. Např. dopis z redakce časopisu *Zvon*, který napsal Matěj Anastasia Šimáček: „*Velectěný pane! Dostal jste, prosím, můj dopis z předešlého týdne, kterým jsem Vás žádal o článek nebo zprávu do rubriky „Výtvarné umění“? Dostanu rukopis zítra, jak jsem prosil, nebo nejdéle v sobotu? Prosím o slůvko vlídné odpovědi a trvám v dokonalé úctě.*“⁶ (viz. příloha 1)

Obdobného rázu je i dopis od Svatopluka Čecha, který jménem časopisu *Květy* prosí, aby Lier dodal slíbený příspěvek. Cituji *jsem jako zimnice. Máte již něco pro sešit prosincový? Prosím slušně, nezapomeňte na nás. S přátelským pozdravem Svatopluk Čech.*“⁷ (viz. příloha 2)

⁵ LIER, Jan. *Feuilletony* I. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885.

⁶ Fond Pozůstalost Jana Liera, oddělení korespondence, karton 3, složka Ostatní. Praha: Památník národního písemnictví.

⁷ Fond Pozůstalost Jana Liera, oddělení korespondence, karton 1, složka Svatopluk Čech. Praha: Památník národního písemnictví.

Jelikož byl také dramaturgem, v jeho poště se objevují i nejrůznější hry autorů žádajících o radu či recenzi. Odesílatelé ho rovněž prosili i o to, aby jejich hru uvedl na jeviště. Odpovědi se jim ale většinou vůbec nedostávalo a práce Lier často ani neodesílal zpět.

Jan Lier se také zasloužil o to, že se do literatury dostalo téma železnice. Tím si velice brzy získal okruh svých čtenářů. Je tak považován spolu s Irmou Geisslovou, která taktéž psala pro Lumír, za zakladatele tzv. železniční novely.

Prostředí železnic mu bylo velice blízké, protože v něm léta pracoval, jak už je uvedeno výše. Své zážitky, vzpomínky i zkušenosti dokázal vložit do svých děl a podělit se o ně se čtenáři. Poukazoval tak na moderní pokrok své doby. I v tomto případě je spojován se svým učitelem Janem Nerudou, který jako první použil motiv železnice ve svém díle *Trhani*. Na tento fakt poukázal Václav Brtník v časopise *Zvon*.⁸

Železnice v druhé polovině 19. století vzkvétala, a tak patřila mezi oblíbená témata. Byl to jakýsi fenomén doby a ukázka pokroku. Proto se mezi Lierova nejosobitější díla řadí ta ze železničního prostředí. Tyto povídky jsou plné autobiografických prvků. V každé z nich se objevuje vypravěč, pozorovatel nebo glosátor děje jménem Adam Zero.

Autor vnesl do svých děl elementy technického světa spolu se vším, co k tomuto prostředí patří. Zvuk strojů, páry, tmu tunelů, vůni dálek a mužné práce. Na toto téma vzniklo celkem devět povídek, všechny pak vyšly v Sebraných spisech v roce 1922 pod názvem *Za okřídleným kolem*. Vydání vedl Václav Brtník.⁹

Ve své kritické profesi navazoval Lier na Jana Nerudu, ve výtvarné kritice se pak inspiroval Miroslavem Tyršem, kterého občas kritizoval za jeho teoretické doktrinářství. Stejně jako oba zmínění muži využíval své profesní zkušenosti z divadelního prostředí a vyvozoval z nich všeobecně platné závěry. Všichni také vyžadovali od umění celistvost, proto se zajímali o všechny stránky umění od výpravy po umělecký průmysl. Zatímco se ale Miroslav Tyrš opíral o vzory určité a velmi jasné, například antiku a vlašskou renesanci, Jan Neruda byl

---

⁸ BRTNÍK, Václav. *Jan Lier*. Zvon, 1919, roč. 19, s. 119.

⁹ HAVEL, Rudolf, OPELÍK, Jiří. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel, 1964, s. 283.

ve svých kritikách spíše intuitivní a spoléhal se na vlastní zkušenosti. Jan Lier stojí uprostřed mezi těmito muži. Stejně jako Neruda pracuje raději s uměním 19. století, to ale kritizuje za jeho neucelenost a nabádá umělce, aby hledali inspiraci v dřívějších dobách.¹⁰

Za svůj život napsal pouze tři romány: *Hraběnkou Radovou*, *Vojtěch Réva nástupce a Narciss*. Pro časopisy *Ruch*, *Česká Včela*, *Světobzor*, *Květy*, *Lumír* a *Zlatá Praha* pak napsal přes šedesát novel, některá jeho díla byla také přeložena do polštiny a němčiny. Jeho jedinou divadelní hrou je *Flora*.

3 Reflexe Jan Liera v odborné literatuře

Následující kapitola se věnuje reflexi Jana Liera v odborných příručkách a slovnících. Jelikož byl Lier hlavně fejetonista, je jasné, že tato část jeho tvorby měla postupně upadnout do zapomnění. Fejeton je totiž žánr, který má velice krátkou životnost vzhledem k tomu, že reaguje vždy na aktuální dění ve společnosti. Z dnešního hlediska tak fejetony většinou čtenáři nic neříkají, přesto se mohou použít jako svědectví o určité éře/době a lze z nich čerpat informace o stavu tehdejších podmínek společnosti.

V období svého života byl Lier vyhledávaným a uznávaným tvůrcem, postupem času se však v odborné literatuře začal objevovat poměrně sporadicky. Existují i mezery v podobě desetiletí, kdy o tomto autorovi nepadlo jediné slovo. Existují ale rovněž slovníky a literární vědci, kteří tohoto autora do svých děl neopomněli zařadit, často se nicméně objevuje jen v krátkých heslech.

V *Lexikonu české literatury*, který byl vydaný v roce 2003, je obsaženo autorovo jméno i s výčtem jeho díla a další sekundární literaturou. Jeho autorkou je Stanislava Mazáčová. Autorka Jana Liera označuje za prozaika lumírovské družiny a tvůrce próz s tematikou z moderního technického světa železnic, fejetonistu, autora studií o umění, divadelního a výtvarného kritika a také překladatele.¹¹

---

¹⁰ NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 84-85.

¹¹ FORST, Vladimír a kol. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce..2*, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 1181.

I *Slovník českých spisovatelů* od Rudolfa Havla a Jiřího Opelíka, který byl vydán v roce 1964, ho zmiňuje v podrobně propracované podobě. V obou těchto publikacích se nachází poměrně velké množství sekundární literatury, která může pomoci v dalším bádání.

V *Literatuře od počátku k dnešku z roku 2004* už je možné najít jeho jméno jen ve spojitosti s Lumírem v kapitole o Tereze Novákové. „*Zhlížela se i v zábavné beletristice, jak ji v Lumíru pěstovali František Herites, Jan Lier a další.*“¹² Nejde tedy o zásadnější informaci, jenž by pomohla objasnit Lierův život a jeho tvůrčí práci.

Za nejpřínosnější dílo věnující se nejen osobnosti autora ale i jeho fejetonistické tvorbě je možné považovat knihu od Arneho Nováka *Krajané a sousedé* z roku 1922. Autor zde Lierovi věnoval kapitolu s názvem *Jan Lier fejetonista*. Novák zde dokonale vystihl podstatu Lierovy tvorby v novinách a srovnal ho s jeho „učitelem“ Janem Nerudou a soudobým spisovatelem Svatoplukem Čechem. Vývoj jeho fejetonu popisuje takto: „*Postupně opouští těsné sousedství novely, zmírňuje bujný rozmar causeristický, sršivou svou hravost stupňuje v dravou satiru, rozhorluje se a' útočně v otázkách vkusu a nevkusu, až posléze společenskou kroniku mění v kroniku uměleckou a přechází ve vtipný, ale závazný soudcovský úřad o divadle a výtvarnictví.*“¹³

Arne Novák Jana Liera zmiňuje ve spojitosti s jeho *Písní míru* a dvěma romány taktéž ve svém díle *Dějiny českého písemnictví* v kapitole Realisté a novoromantikové. Za jeho nejpřínosnější díla považuje *Hru s ohněm* a *Magdalenu*. Novák zde také už v té době upozorňoval na to, že Lierova sláva brzy pohasne. „*Přiznával, že si hraje s ohněm, a od svých kritiků slyšel s příhanou, že jeho próza je jenom ohňostrojem. Opravdu záře jeho skvělých rekt a prskavek vyhasla již dávno, když Lier-člověk zemřel čtvrt století po Lierovi-spisovatel.*“¹⁴

Arne Novák nevynechal Jana Liera ani ve svých *Přehledných dějinách literatury české*. Věnoval mu zde prostor, který obsahuje vše, co se týče Lierovy tvorby a jeho života. Mimo tuto kapitolu ho Novák zmínil ve spojitosti

---

¹² LEHÁR, Jan a kol. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 2004, s. 356.

¹³ NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 78-9.

¹⁴ NOVÁK, Arne. *Dějiny českého písemnictví*. Olomouc: Brána, 1994, s. 196-96.

s časopisem *Lumír*, Janem Nerudou a v dalších kapitolách. Liera považuje za spisovatele, který píše hlavně pro vzdělané čtenáře. Autora také v jeho kritické činnosti hodnotí jako lepšího v ohledu na Jana Nerudu.¹⁵

Heslo Jan Lier nalezneme i ve *Slovníku českých spisovatelů* z roku 2005. I tady je autor prezentován jako pokračovatel Jana Nerudy, dobrý satirik a především výborný fejetonista.

Další pojednání je možno nalézt v časopise *Česká literatura* z roku 1961. Aleš Haman zde vydal článek s názvem „Zapomenutí“ žánroví realisté. Autor v něm řeší problém prozaiků ze 70. a 80. let 19. století, kteří už nejsou tak známí jako jiní tvůrci. Jedná se o Františka Heritese, Ignáta Herrmanna a Jana Liera. Haman poukazuje hlavně na fakt, že se autoři nechtěli přizpůsobit společenským změnám a vývoji v literatuře. Zároveň ale upozorňuje na to, že není nic ztraceno a je možné tyto autory oživit. Je sice pravda, že nejsou známí a nevydali velký počet děl, ale díky jejich vyprávění si může dnešní čtenář udělat obrázek o tehdejší době. Aleš Haman také vysvětluje, proč si vybral právě tyto tři autory, a seznamuje čtenáře s jejich třemi společnými rysy. Patří sem jejich společné literární zaměření (všichni tři začali v *Lumíru*), fakt, že jejich tvorba vrcholila v druhé polovině 80. let 18. století, a v neposlední řadě to, že byli všichni žurnalisté.

Na Hamanovo zamyšlení navazuje Vladimír Novotný ve svém díle *Paradoxy a paralely*, které vyšlo v roce 2006. Kniha obsahuje poměrně obsáhlou stať o životě a hlavně tvorbě Jana Liera. Kapitola nese název *Prozaický zpěv Lierův: Píseň míru*. Jak název napovídá, autor se věnuje hlavně nejznámějšímu prozaickému dílu Jana Liera. Novotný se taktéž zaobírá literaturou, ve které byl spisovatel zmíněn, a kritizuje některé názory svých předchůdců. Liera považuje za dobrého satirika a vypravěče.¹⁶

Hana Voisine-Jechová ve svých *Dějínách české literatury* zmiňuje Liera pouze v krátkém odstavci. Tato publikace původně vyšla ve francouzštině a měla hlavně sloužit francouzským studentům bohemistiky. Jako ostatní publikace autorka zmiňuje jeho spojitost s časopisem *Lumír*. Nezapomněla také na *Píseň*

---

¹⁵ NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české*. Olomouc: Atlantis, 1995 s. 795-97.

¹⁶ NOVOTNÝ, Vladimír. *Paradoxy a paralely*. Praha: Cherm, 2006, s. 95-111.

míru a jeho fejetony. Autor je zmíněn v kapitole *Vlastenectví a kosmopolitismus* a v podkapitole *Obrazy soudobého života*.¹⁷

Jan Mukařovský Janu Lierovi ve čtvrtém díle *Dějiny české literatury* věnoval obsáhlé heslo, které zmiňuje všechna autorova díla. O Lierovi taktéž mluví v kapitole s názvem *Próza*.¹⁸

Ferdinand Strejček ho ve svých *Lumírovcích* zmiňuje na mnoha místech. V souvislosti s jeho působením v *Lumíru*, s bojem s *Osvětou* či podepsáním prohlášení proti Umělecké besedě. V hlavní kapitole jsou popsány jeho začátky a taktéž žánr železniční povídky. Je zde také vysvětleno, proč Jan Lier používal svůj pseudonym Adam Zero. „*Uchýlil jsem se k pseudonymu Adama Zero (= člověk nicka) jako na zkoušku, zdali ten člověk nula něco svede. Odložil jsem pseudonym teprve, když už bylo jisto, že se ke své literární práci bez zahanbení mohu hlásit.*“¹⁹ Strejček Liera považuje za výborného fejetonistu, který měl přehled v oblastech umění a literatury. Rovněž poznamenává, že občas svá díla podával s větší dávkou erotiky, než bylo na dosavadní dobu v české literatuře zvykem. Strejček také ve svém díle zmiňuje Lierův výrok, který se týká jeho působení v *Lumíru*. „*Vždy jsem toužil po rozpětí našeho písemnictví všemi směry a ve všech genrech i společenských vrstvách. [...] Jsem tedy plnokrevný Lumírovec povahou a tendencí, nikoli však závazkem nějaké zapřísáhlosti.*“²⁰ Je tedy zřejmé, že Jan Lier byl lumírovcem pro své názory i životní postoje.

Nejnovější studií na téma Jan Lier je přednáška od Michala Fránka, která nese název *Maloměsto v satirickém zrcadle: Píseň míru Jana Liera*. Autor ji přednášel v Rychnově nad Kněžnou v červnu roku 2012. Ve své přednášce seznamuje své posluchače s ústředním dílem Jan Liera *Píseň míru*. Poukazuje na téma maloměsta, které se v literatuře hojně vyskytovalo druhé polovině 19. století. Poté stručně zmiňuje děj a rozebírá *Píseň míru* ze stylistického i literárního hlediska. Oceňuje především autorův novátorský přístup. Celý příběh *Píseň míru* je totiž složen z novinových lokálek, oznámení, inzerátů, soudniček, redakčních listáren a dalších útvarů vyskytujících se v dobové žurnalistice. Ale

¹⁷ VOISINE-JECHOVÁ, Hana.: *Dějiny české literatury*. Praha: nakladatelství H+H, 2005, s. 327.

¹⁸ *Dějiny české literatury IV*. Praha: Victoria publishing, 1995, s. 637.

¹⁹ STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, společnost a umění, 1915, s. 73.

²⁰ Tamtéž s. 74.

i on pociťuje lítost nad tím, že tak dobrý satirik, jakým Jan Lier bezpochyby byl, by měl být zapomenut. Svou přednášku končí slovy: „*Lierovo dílko tak představuje nejen originální příspěvek k české satíře 19. století, ale i jednu z prvních vlastovek, kterými se ohlašoval budoucí rozkvět žánrů beletristické žurnalistiky následujících desetiletí.*“²¹

Kromě hesel v různých slovnících je možné nalézt mnoho soudobých recenzí a různých reakcí na Lierovu tvorbu.

Emanuel Miřiovský napsal v roce 1885 recenzi na právě vydané *Fejetony* Jana Liera. O autorovi mluví pochvalně a za nejlepší fejeton sbírky považuje *Les – beseda*.²²

V *Osvětě* v roce 1887 o něm napsal František Vladimír Vykoukal dva články. Oba vyšly v rubrice *Nové písemnictví – Výpravná próza*. V prvním hodnotí styl Lierovy tvorby, komentuje výběr témat i formu. V druhém z nich věnuje pozornost právě vydaným *Fejetonům*, dílu prvnímu. Z dnešního pohledu je možné články považovat za recenzi tohoto díla. Vykoukal taktéž zmiňuje časovou zařazenost fejetonů, a tím poukazuje na to, že mohou být vždy brzy zapomenuty. Lierovo dílo hodnotí nakonec pozitivně. „*Celkem zjevuje se nám Lier jako fejetonista dobrý, jemuž zvláště svědčí vážné látky, čerpané z našeho života veřejného.*“²³

I v *Literárních listech* vyšla kladná recenze. Jejím autorem byl František Dlouhý. Ten oceňuje hlavně fejetony, které v sobě obsahují železniční tematiku. Podle Dlouhého v nich Lier ukázal svůj talent. Svou recenzi končí slovy: „*Končícce řádky tyto přejeme upřímně, by knize první brzy následovaly knihy další; že dostane se jim radostného přijetí a hojných čtenářů, nepochybujeme.*“²⁴

O tři roky později napsal A. F. Tichý kritiku na druhý díl Lierových fejetonů, který už nebyl tak kladně přijat. Lierovi je například vytykán přesun od realismu k romantismu nebo nadměrné používání cizích slov. „*Nemalý počet*

---

²¹ FRÁNEK, Michal. Maloměsto v satirickém zrcadle: Píseň míru Jana Liera. In: *Karel Poláček a žánry beletristické publicistiky*. Boskovice: Albert, 2012, s. 80.

²² MÍRIOVSKÝ, Emanuel. *Feuilletony Jana Liera*. Zlatá Praha, 11. prosince 1885, roč. 2, č. 50, s. 755.

²³ VYKOUKAL, František Vladimír. *Fejetony I*. Osvěta, 1887, roč. 17, č. 5, s. 465-8.

²⁴ DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. Literární listy, 1.3.1883, roč. 4, č. 5, s. 39-40.

*cizích slov v pracích Lierových nezdá se nám nezbytným požadavkem elegance a noblesy.*²⁵

Viktor Dyk o něm napsal nekrolog v *Lumíru*. Velice stručně shrnul Lierův život a jeho různé profese. Neopomněl také zmínit veškerou tvorbu.²⁶ I v *Národních listech* byl napsán nekrolog Josefem Folprechtem. Autor popsal Lierův život a popsal také jeho tvorbu. Velkou pozornost věnuje fejetonistickému žánru.²⁷

4 Fejeton

Výraz fejeton pochází z francouzského slova la feuille, což je v překladu lístek, ale může také znamenat zprávu. Českým ekvivalentem pro slovo fejeton je podčárník, který naznačuje, že dříve býval tento útvar graficky oddělen od ostatního novinového textu čarou. Měl zavedené pisatele, kteří vystupovali pod určitou značkou či pseudonymem, v evropské žurnalistice kromě žánru označoval tento termín rovněž rubriku, která se věnovala drobné beletrii.²⁸

Fejeton je žánr umělecké publicistiky, jenž řeší otázky denního života. Článek by měl být napsán tak, aby se k aktuálnímu či veřejně známému tématu vyjadřoval neotřele či zcela novým originálním pojetím. Fejeton tak dosahuje prvky zábavnosti a využívá vtipného vyznění. Humor musí být samozřejmě na úrovni a nikdy se nesnižuje k urážkám či vulgaritám.²⁹

Díky tomuto faktu je velice oblíbený mezi čtenáři. Jako žánr se fejeton zformoval v průběhu 19. století. Ale již v 18. století se fejeton objevoval ve Francii a Německu. Pojmem fejeton se označovala zvláštní příloha listu, jež měla kulturní a literární zaměření.

Výrazným rysem tohoto žánru je to, že má kvůli svému úzkému sepjetí s dobou velice krátkou životnost. Pokud se totiž autor vyjadřuje k aktuálním

---

²⁵ DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. Literární listy, 1.9.1886, roč. 7, č. 16-17, s. 260-2.

²⁶ DYK, Viktor. *Jan Lier*. Lumír, 12.7.1917, roč. 45, č. 8, s. 375.

²⁷ FOLPRECHT, Jan. *Jan Lier*. Národní listy, 10.7.1917, roč. 57, čís. 157, s. 9

²⁸ VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002, s. 112.

²⁹ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek jazykových a mimojazykových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 99.

otázkám a problémům, může být jeho článek méně srozumitelný pro pozdější čtenáře. Často proto může docházet k tomu, že posmrtně vydané fejetony ztrácejí na oblíbenosti a atraktivitě.

Divadelní kritik Julien de Geoffroy začal formovat fejeton a díky němu tento publicistický žánr získal pevné místo v Journal des debat. První fejeton vyšel v roce 1800, přesto, že měl své místo mezi inzeráty, ihned si získal velkou oblibu mezi čtenáři, a tak byl později přesunut do hlavní části novin.³⁰

Sovětský teoretik K. A. Kovalesskij se k fejetonu vyjádřil takto: „*Mluvíme o fejetonu jako o publicistickém žánru a už tím zdůrazňujeme jeho příbuznost se všemi ostatními novinovými žánry. V čem konkrétně je tato příbuznost? V tom, že fejeton je zpravidla založen na konkrétním faktu, že je faktem zdůvodněn a že v něm určité společensky významné jevy docházejí svého obrazu. Fejeton, tak jako črta, mívá silný publicistický ráz. Fejetonista přichází k publicistickému stylu, obrací se přímo ke čtenáři, staví před něj otázky, vyzývá ho k přemýšlení, k uvažování, provádí společenské hodnocení faktu či události...*“³¹

V českém prostředí výraz fejeton použil poprvé Josef Čejka v *Literární příloze k Věnci* (1843-44) a vzápětí ho použila Božena Němcová v dopisu B. Rajské. Dějiny českého fejetonu se začaly psát roku 1818 v *Pražských novinách*. Vzápětí se tento publicistický útvar objevuje v *Květech*, *České včele* i v *Národních novinách*. První spisovatelé, kteří se o fejeton začali pokoušet, byli J. K. Tyl a B. V. Nebeský v *Květech* a K. Havlíček.

Spektrum charakteristik fejetonu je v odborné literatuře značně široké, mnohdy dochází k jejich překrývání s definicemi sloupku, kurzívou, causerii či entrefiletem. Fejeton je žánr výpravně hodnotící a patří mezi fabulové texty.

F. X. Šalda se k fejetonu vyjádřil v *Ottově naučném slovníku* takto: „*Fejeton není pojmově vymezený druh literární, přesto však jsou jisté znaky, podmíněné účelností nebo osvojené tradicí, které charakterizují fejetonistický způsob psaní...*“³²

Jan Mistrík definuje fejeton jako typickou lehčí formu projevu. Autor vychází ze skutečných událostí a jevů a nenápadně chce vyjádřit osobní

³⁰ ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: nakladatelství novinář, 1980, s. 209.

³¹ ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: nakladatelství novinář, 1980, s. 205.

³² *Ottův slovník naučný*, Díl 9. Praha 1895, s. 163.

stanovisko. Mistrík fejeton srovnává s vyprávěním v beletristické oblasti, od kterého se odlišuje konkrétností, oporou ve faktech, zdůrazňuje, že nejde o samoučelné vyprávění na pobavení čtenáře, jakým je například povídka.

J. V. Bečka charakterizuje fejeton jako útvar vycházející z konkrétního faktu či zajímavé myšlenky. Autor téma rozvíjí úvahou plně osobní, v níž se argumentace citová prostupuje s rozumovou. Fejeton navozený problém neřeší, nýbrž řešení jen naznačuje. Zdůrazňuje osobité, vtipné, živé a neotřelé podání.³³

V oblasti literární vědy Josef Hrabák pod pojmem fejeton rozumí útvar, kde se uplatňuje fabule, která ale nemusí být vždy přítomna. Hrabák fejeton charakterizuje jako vyprávění o zajímavé příhodě či otázce. Používá k tomu lehký konverzační tón a humoristický postoj. Fejeton je také žánrem, který se neustále mění a vyvíjí. Je stále stručnější a někdy přechází ve sloupek, kurzívu či entrefilet.³⁴

K čelním tvůrcům ve světě patřili Théophile Gautier, Victor Hugo či Heinrich Heine.

4.1 Jan Neruda a jiní čeští fejetonisté

Za největšího představitele českého fejetonu a průkopníka tohoto žánru je považován Jan Neruda, který ovlivnil následující tři desetiletí v časopisech *Hlas*, *Čas*, ale zejména v *Národních listech*, a to v letech 1865 - 91.

Narodil se 9. 7. 1834 na Malé Straně. Chudé dětství – jako ostatně celý jeho život – bylo pro něj velkou inspirací pro následnou tvorbu. Na literární pole vstoupil se svou básnickou sbírkou *Hřbitovní kvítí* v roce 1857. Mezi jeho nejslavnější díla ale patří sbírky povídek, a to *Arabesky* (1864) a *Povídky malostranské* (1878). Celkem napsal 2260 fejetonů. Velká část byla po jeho smrti vydána ve sbírkách, například v *Studiích, krátkých a kratších* (1876) nebo v *Žertech, hravých i dravých* (1877). Pod svá díla se většinou podepisoval rovnostranným trojúhelníkem. Jeho fejetony oslovovaly všechny čtenáře. Autor se

---

³³ JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek jazykových a mimojazykových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005, s. 99.

³⁴ HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987, s. 164, 175-6.

se světem dělil o svůj názor na kulturu, českou společnost či cestování. Vždy byly vtipné a většinou čtenáře nabádaly k pozorování světa.³⁵

Jeho práci komentoval jeho přítel Jakub Arbes takto: „*Z hravého, lehkého a kudrlinkového tónu časových fejetonů Nerudových ovšem nikdo nevyčte předcházející studijní úsilí, tím méně úmornou práci do nejjemnějšího odstínu vypulérované stylizace. Každá věta, každé slůvko bývalo odvažováno na nejjemnějších vážkách svědomí spisovatelského: zdánlivě lehoučké, na pohled i povrchní črty jeho byly výsledkem nejusilovnější, tudíž i úmorné a vysilující práce duševní.*“³⁶

Jeho fejetonem se dopodrobna zabírá Dalibor Tureček ve své knize *Fejeton Jana Nerudy*. Nejdříve zde vymezuje termín fejeton a seznamuje čtenáře s jeho historickým vývojem, poté už se věnuje pouze fejetonu Jana Nerudy. V případě této tvorby mluví o třech obdobích, které jsou vymezeny vždy po desetiletích. Tureček pak na Nerudových textech demonstruje jejich společné rysy. Charakteristickým postupem, který Jan Neruda ve svých fejetonech využíval, byla polytematičnost. Tematicky se pak snažil vždy soustředit na aktuální dění ve společnosti a přizpůsobit tomu tak svůj text. Výrazy i používané postupy mu pak pomohly vytvořit svébytný a originální styl, který se snažili napodobovat i ostatní autoři té doby.³⁷

Dalším významným autorem fejetonů v českém prostředí byl rovněž Karel Čapek. Ten byl známý především svým neotřelým vyjadřováním. Používal neobvyklý sloh, jazyk i tvar. Jeho novinářská činnost je spojená hlavně s *Lidovými novinami*, kam kromě fejetonů psal také sloupky, ve kterých se vyjadřoval k aktuálním problémům. Vystupoval zde vždy jako spolubesedník než někdo, kdo by chtěl své čtenáře poučovat. Spíše je oslovuje, jako by byli staří známí, dává tím najevo, že je považuje za stejně rovné účastníky této konverzace. „Já jsem vám takhle přišel na zajímavou hru.“ nebo „Snad jste si všimli“. Své fejetony i sloupky často začínal vtipnou otázkou, kterou pak myšlenkově rozvíjel.³⁸

---

³⁵ CHALOUPKA, Otakar. *Setkání s českými spisovateli*. Praha: Albatros, 1989, s. 65-70.

³⁶ ARBES, Jakub. *O Janu Nerudovi*. Praha 1952, s. 177.

³⁷ TUREČEK, Dalibor. *Fejeton Jana Nerudy*. Praha: ARSCI, 2007, s. 107-110.

³⁸ ŠTORKÁN, Karel. *Umění fejetonu*. Praha: Vydavatelství novinář, 1979, s. 60-67.

Mezi další autory z českého prostředí, kteří se věnovali tomuto žánru, patří Karel Poláček, jenž psal především fejetony vtipné a zábavné.

V současné době jsou nejnámějšími autory fejetonů Ludvík Vaculík a Rudolf Křesťan.

5 Lierův fejeton – analýza textů

5.1 Úvod

Ústřední část této práce analyzuje fejetony Jana Liera. Hlavním zdrojem byly knižní podoby fejetonů, které vyšly postupně v letech 1885, 1887 a 1889. Práce chce především ukázat, jak se postupem času vyvíjelo autorovo tematické zaměření a spolu s ním i styl jeho psaní.

Z počátku autorovy tvorby je zřejmý Nerudův vliv, Lier stejně jako Neruda komentuje pražskou společnost. Věnuje se všem jejím vrstvám, a čtenář tak získá povědomí o tehdejší době. Pro úplnost svých vyjádření používá přesné názvy míst, která se nachází v Praze. Lier stejně jako jeho učitel také promlouvá se svými čtenáři přátelsky, vede s nimi fiktivní dialog a pokládá si řečnické otázky. „*Laskavý čtenář se mi směje? Ne, mluvím naprosto vážně. Jest tomu tak, ...*“³⁹ Často také oslovuje svého modelového čtenáře. „*Vidím tu na příklad váženého pána, který si čistí na mé pokračování modrým kapesním šátkem důkladně brejle a mžourá při tom zlověstně očima. Patrně očekává nějaké pojednání o studentském životě na venkově, a chce je pročíst s bedlivým zřetelem ku vnitřní hodnotě, kladnosti a přednosti slovesného roucha.*“⁴⁰ Co se týče tematického zaměření, jsou si tyto dva autoři blízcí. Oba komentují pražskou společnost, kulturní život, divadelní a výtvarné umění. Stejně kritizují maloměšťáctví a pasivitu národa. Podobnost Jana Nerudy a Jana Liera je také vidět v polytematičnosti. Oba často spojují vysoké a nízké motivy, aby dosáhli dynamičnosti textu. Dalibor Tureček ve svém díle *Fejeton Jana Nerudy* upozorňuje na fakt, že Neruda často spojoval témata pouze na základě časové souvislosti. Chyběl zde věcný nebo kauzální spojovník. Tento styl pak provázel Jana Nerudu po celou dobu jeho tvorby. Důvodem polytematičnosti byla hlavně

³⁹ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 19.

⁴⁰ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 127

možnost vybírat si volně z aktuálního společenského dění, a uvolnit tak celou kompozici textu.⁴¹ Jan Lier ve svých fejetonech také často píše o různých námětech. Za pomoci obyčejného dialogu dokázal mluvit o myšlenkách s vlasteneckou tematikou a naopak. Jan Lier je Arne Novákem považován za pokrokového autora, který dokázal žánr fejeton posunout na další stupeň jeho vývoje, a to jak ve formě, tak i ve svých názorech, které do tohoto žánru vkládal. Zaměřil se hlavně na fejetony kritické, výchovné a tematicky pak divadelní a výtvarné. Jeho hlavním cílem bylo vzdělávat čtenáře na úrovni uměleckého vkusu.⁴²

Sám autor žánr vystihl v prvním díle fejetonů, které vyšlo v roce 1885. Plně si uvědomoval jeho krátkou životnost a věděl, že se nikdy nemůže zařadit mezi díla, která budou čtenáři číst i staletí po té, co byla napsána. Přesto chtěl svým psaním čtenáře zaujmout a pobídnout ho k jisté aktivitě. „*Fejeton jest raketou. Raketa vzlétne k zenitu a neutkví mezi pochodněmi nebes. Vrací se jak létavá hvězda k zemi, padá i zhasíná. Vysílaje tuto kytici prskavek mezi čtenářstvo, přejí, aby nikoho nespálily, každého pobavily. Kytice rozlétne se před kritickým zrakem laskavého čtenáře v jednotlivé jiskry. Jedny zasvitněte nad některým koutkem lidského neb českého obzoru. Druhé zapadněte žhavě do srdcí, jako ze vřelého srdce jste vytryskly. A všem vám budiž vděkem úsměv shovívavý.*“⁴³ Lierův postoj je totožný s názorem literární společnosti na tento útvar. Je tedy zřejmé, že i krátký život tohoto útvaru stojí za tím, že jeho autoři pak vydávají sebraná díla, aby znovu připomněli svou tvorbu.

V jednotlivých knihách je možné pozorovat jistý vývoj autora. Z počáteční tvorby je cítit autorova nezkušenost. Ve svých fejetonech se dotýká jen témat, která dobře zná, a často v nich popisuje obyčejné lidské příběhy a drobné historky, jichž byl svědkem nebo i účastníkem. Nepouští se do žádných rozsáhlých úvah ani polemik. I díky této skutečnosti autor více používá beletristický styl, který ale postupem času opouští. Jeho fejetony tedy mohou místy být čteny jako povídky. Postupem času je ale více cítit autorova erudovanost a vyzrálost, viditelná je i změna v pojetí vypravěče. Zpočátku

---

⁴¹ TUREČEK, Dalibor. *Fejeton Jana Nerudy*. Praha: ARSCI, 2007, s. 108.

⁴² NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české*. Olomouc: Atlantis, 1995, s. 809-810.

⁴³ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885.

vstříčný, obyčejný člověk se postupně přesouvá do role kritického učitele, který se snaží čtenáře zaujmout seriózními tématy. Třetí souhrnné vydání fejetonů se od prvních dvou liší i v uspořádání. Na rozdíl od prvních dvou dílů neměly jednotlivé fejetony názvy. Jsou od sebe odděleny pouze značkami. Názvy nejsou uvedeny ani v oddílu *Kocourkoviady*. V oddílech *Reflexe z úvah o umění výtvarném*, *Úryvky z divadelních referátů* a v *Literárních kapitolách* už tituly jsou. Proměna se též týká kompozice jednotlivých souborů. V prvním díle jsou fejetony řazeny jeden za druhým. V dalších dvou dílech pak je zřetelná práce s architektonikou souborů, fejetony jsou rozděleny do tematických kapitol pro čtenářovu lepší orientaci v textu. Je to také z toho důvodu, že podstatná část textů se již nedá za fejetony považovat. Nalezneme zde útvary, které jsou spíše úvahami a recenzemi než fejetony. Tento poznatek zaznamenal i Arne Novák. „...odlišiv – jinak než Svatopluk Čech – zcela určitě své causerie od prací povídkových, a přece jmenuje-li se památná ta sbírka Fejetony, nevyčerpává název celého jejího obsahu; správně měla by sloužit Fejetony a umělecké úvahy.“⁴⁴ S tímto výrokem nezbyvá než souhlasit, jelikož velká část druhého a třetího dílu fejetonů obsahuje spíše umělecké úvahy než fejetony. Těm je v ryzí podobě věnován pouze první díl.

Lierovy fejetony a další texty je možné tematicky klasifikovat do několika skupin. Každá z nich má své specifické znaky a vlastnosti. Autor v nich používá i různé jazykové prostředky. V těch, co jsou určeny pouze pro pobavení, se nebojí použít hovorovějšího jazyka, a naopak ve svých referátech a úvahách používá jazyk odbornější. Často také do textu vkládá výrazy i celé odstavce ve francouzštině a němčině. Tím také specifikuje svého modelového čtenáře. Je tedy zřejmé, že v pozdějších fejetonech a člancích předpokládá autor erudované čtenáře. Často se ale stává, že v jednom fejetonu se prolíná více témat: otázka vlastenectví v článku, který je věnován umění, a naopak. To je dokladem již zmíněné polytematičnosti, spojuje tvorbu obou fejetonistů – Jana Liera a Jana Nerudy.

---

⁴⁴ NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 78.

5.2 Časové fejetony

Do této skupiny fejetonů patří ty, které jsou vymezeny určitým časovým obdobím. Příběh je zde zásadní a má vyšší postavení než v ostatních Lierových fejetonech. Takto charakterizované fejetony mají za úkol čtenáře spíše pobavit než poučit. Za typický příklad lze považovat fejeton, který nese název *O Vánocích* a je obsažen v první knize fejetonů. Autor v něm na prostém příkladu ukazuje podstatu těchto svátků. Hlavní hrdina se prochází po trhu den před Štědrým dnem. Pozoruje lidi kole sebe a v jednu chvíli zahlédne malé dítě, které s rozzářenými očky vypráví své matce, co všechno kolem sebe vidí. Jeho maminka je nadšená a ráda se nechá vtáhnout do hry, kdy každý věří na Ježíška. Vypravěč pak sám chce ozdobit stromek, nakoupit dárky, ale zjišťuje, že nemá, s kým by tyto svátky oslavil, a tak je mrzutý a odchází do hospody, kde si slibuje, že napřesrok už to bude jiné. V tomto fejetonu autor poukazuje na podstatu Vánoc. Ve vzduchu je cítit kouzlo očekávání, a nejdůležitější v tu chvíli je to, že člověk není sám. I když může být téma hodnoceno jako poněkud vážnější, Lier čtenáře dokáže pobavit, například situací, kdy maminka vybírá stromeček a pak se jí ho tajně podaří dostat domů, aniž by o tom dítě vědělo.

„Pro samé kohouty nevidí děcko, jak matinka stromek mu kupuje, neví ničeho o spiknutí matinky s Kačenkou a nevidí, jak se za jeho zády posléze Kačenka i se stromkem ztratí. Matinka má z podařeného úskoku radosti za tisíce a s úžasnou lehkomyšlností směj se poznané pravdě, že svůj vánoční rozpočet už dávno překročila!“⁴⁵

Stejně tomu tak je i u fejetonu *Prázdniny*. Čtenáře přivádí příběh do obyčejné české vesnice, kam přijeli studenti na prázdniny. Autor vystihl atmosféru i pocity, které studenti mají, když se vrací ze školy domů. *„Napoprve spí se v těžkých venkovských peřinách rajsky, a ráno jest labužnickým prožitkem, procitnout v tichém domě, samovládne mrhat časem, zívát a protahovat se.“⁴⁶*

Další fejetony, které patří do této skupiny, nesou názvy vztahované ke svátečnímu období. Jsou to *Silvestrový, Masopustní, V době svateb, Velkonoční svrchník* či *Novoroční*.

⁴⁵ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 3.

⁴⁶ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 130.

Časové fejetony nepřinášejí tedy žádnou myšlenku, která by provokovala čtenáře k hlubšímu přemýšlení, jako je tomu například ve fejetonech s vlasteneckou tematikou. Jsou to jen drobné postřehy autora, ve kterých reaguje na situace, v nichž se sám ocitl. Dá se tedy říct, že patří do té skupiny fejetonů, jejichž význam a interpretační rozsah je vázán dobou vzniku. Časové fejetony psal Jan Lier hlavně z počátku své literární kariéry, postupně se začal věnovat vážnějším tematickým celkům a začal se obracet spíše na erudovaného čtenáře. Arne Novák ve svých *Krajanech a sousedech* o časových fejetonech mluví následovně: „*Jsou to časové a sezónní rozhovory o náladách a zábavách vánočních, silvestrovských a masopustních, drobné klepy z plesů a promenády, lehoučké žerty taneční a svatební, v nichž půvabně a často rozpustile naladěný pisatel pohrává s čtenářem i se sebou samým, vtipkuje a posmívá se jakoby v důvěrné rozmluvě a posléze rozfukuje vlastní nezávazné nápady jako modrý dým vonné papirosoy.*“⁴⁷ Závěrem lze tedy říci, že fejetony časové jsou historkami pro pobavení autora i čtenáře. Autor ještě není soustředěn k vzdělané vrstvě obyvatelstva, tudíž jsou jeho texty směřovány spíše k lidovým vrstvám.

5.3 Fejetony s vlasteneckou tematikou

Vzhledem k dobové situaci, kdy byla společnost ještě stále ovlivněna národním obrozením a revolučními událostmi, bylo téma vlastenectví stále živé a věnovala se mu převážná část tehdejších autorů. Ve chvíli, kdy Jan Lier vstoupil na literární pole, byla společnost zklamaná z politického i veřejného života. Autoři se tedy pomocí literatury snažili probudit národ k činnosti a poukazovali na to, že je důležité, aby se český lid zařadil se svou aktivitou mezi ostatní evropské státy. Proto byla literatura čím dál víc spojována s demokratickým cítěním. V dílech byla spojována zábava s poučením. Nejvýznamnější místo mezi časopisy s tímto konceptem zaujímal časopis *Lumír*.⁴⁸

---

⁴⁷ NOVÁK, Arne. *Krajané a susedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922, s. 79.

⁴⁸ Byl založen roku 1851 F. B. Mikovcem. Pozornost věnoval informacím o kulturním dění u nás ale i v cizině. Bylo to z toho důvodu, aby česká literatura mohla zareagovat na vývoj ve světové kultuře. Proto založil J. V. Sládek pravidelnou rubriku o světovém dění. Hlavním význam měl v sedmdesátých a osmdesátých letech 19. století., kdy fungoval jako orgán kosmopolitního křídla. (FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*.2, K-L. Praha: Academia, 1993, s. 1234.)

V třetím díle tzv. akademických dějin se hned v úvodu dočteme: „*Poezie, próza i drama té doby staly se jedním z nejdůležitějších nástrojů pokroku v zápase o společenské a politické ideály, závažnou měrou ovlivňovaly vědomí a citění lidí a pomáhaly proklesťovat cesty pravdivějšímu poznání a k lidštějšímu pojetí světa.*“⁴⁹ Je zřejmé, že výše zmíněný literárněhistorický text je ideologicky podmíněný, i přesto lze souhlasit s tezí, že významnou funkcí literatury zkoumaného období byla funkce formativní, vzdělávací. Důležitým časovým mezníkem ve vývoji české literatury té doby byl rok 1860, kdy byla obnovena konstituce. Kulturní i politický život se začal rozvíjet a postupně vznikaly různé spolky, např. pěvecký spolek Hlahol (1861) nebo tělocvičné sdružení Sokol (1862). Formovala se také buržoazie, která byla kritizována za své maloměšřáctví. Toto téma pak využívali ve svých dílech různí autoři, v jejichž čele stál samozřejmě Jan Neruda, ale i Jan Lier reagoval na soudobou situaci ve svých fejetonech, které vycházely převážně v *Pokroku*.

Téma vlastenectví je zřetelné například z fejetonu *Vlastenecký čin*, který je součástí knižního vydání z roku 1885. V příběhu vystupují dvě postavy: pan inspektor a starý pan Tichoslav. Pan inspektor se právě chystá slavnostně otevřít železnici, když mu do toho zasáhne pan Tichoslav se svým nesouhlasným projevem. Nelíbí se mu, že by český národ měl používat stroje či cokoli jiného, co nebylo vyrobeno v Čechách. Uráží ho nápis v cizím jazyce Babiocy, který je uveden jako jméno lokomotivy. Pan inspektor se mu snaží oponovat, brání pokrok a své činy. Chce, aby se český národ posunul dopředu, snažil se udržet krok s okolním světem. Nakonec se však nechá přesvědčit o špatnosti tohoto počínu a stavbu železnice zruší.

„*Moje jméno jest Tichoslav, pane, jsem starý muž, pamatuju i Napoleona – ale toho nebylo ještě v království Českém, aby kdo mluvil tak jako vy, pane. My jsme národ malý a musíme být dbalí zachování svého národního bytí. Toho však docílíme tehdy, když budeme hledět na zad, do skvělé své minulosti, když přidržíme se věrně způsobů svých otcův a zachovajíce český ráz budeme zavírat oči a uši před cizotou.*“⁵⁰ Z ukázky je jasné, že autor chce poukázat na různost vlasteneckého citění. Naproti sobě zde stojí dva muži, kteří mají oba rádi svou

⁴⁹ *Dějiny české literatury III*. Praha: Československá akademie věd, 1961, s. 7.

⁵⁰ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 34.

vlast, ale každý své vlastenectví prožívá a demonstruje odlišným způsobem. Autor téma podává čtenáři s humorem a lehkým tónem.

Kritika společnosti je zřejmá i v dalším fejetonu, který se jmenuje „*Lese – Beseda*.“ Hlavní hrdina se zde ocitá ve Větrově, kde v místním hostinci zřídili besedu. Po dvou dnech, které v obci stráví, se začíná nudit, a tak chce tento svatostánek kultury navštívit. Potěšen, že se zde nachází denní tisk, sedne si do křesla a chce se začíst. Ruch v místnosti mu to ale nedovolí, proto místo čtení pozoruje přítomnou společnost. Z té je ale nakonec zklamán, místo intelektuálních debat o aktuálním dění, literatuře či umění se návštěvníci baví tím, že si vyprávějí anekdoty. U této zábavy pak zůstanou celý večer, a tak hrdina znechuceně odchází. „*Páni dýmají a popíjejí, dámy jsou šťastné zase v děvečkách, politické listy jsou rozebrány (majít na nich páni stát pivo a vysypaný tabák), ilustrované listy roznesly děti a ukazují je psům.*“⁵¹ Lier v tomto fejetonu kritizuje obyvatele Větrova za to, že se nezajímají o dění ve světě, nechtějí vědět, co se děje za hranicemi jejich malé obce a vůbec nemají potřebu se vzdělávat. Tato kritika platí pro celý národ, protože zahleděnost do sebe sama a hlavně netečnost vůči obecnému dění je to, co na něm Lierovi nejvíce vadí.

Podobné téma je zpracováno ve fejetonu *Talmový řetěz*. Hlavní hrdina zde provází svého přítele, pana Duzota z Francie, po Praze. Chlubí se historií, kulturou i obyvateli. Ale vždy, když chce Francouz něco z toho okusit na vlastní kůži, Čech s ním obratně začne konverzovat o něčem jiném. Pan Duzot chvílemi pochybuje, že je opravdu v Čechách. Ale jeho přítel mu stále dokazuje, že tam opravdu je a že je tu dobře. Vše ale je jen na oko, neboť sám ví, že obyvatelé nejsou k cizincům tak vstřícní, jak je popisuje. „*...který bohatý buržoazní a posvěcený chvalně známý vlastenec dovedl by mlhavě pochopit, koho mu to vedu, ano, nelze zapřít, že – , kde by nezůstalo ze sedmi zvaných pět doma pro nedostatek času, nedostatek znalosti francouzštiny, nedostatek porozumění, že před cizinou je nutno se prezentovat, nedostatek síly odtrhnout se od piva, nedostatek respektu před bojovníkem péra, pro nedostatek...*“⁵² Autor naráží na nechuť obyvatelstva přijmout cizince, zajímat se o svou, ale i cizí kulturu. Zkrátka kritizuje lenost Čechů.

⁵¹ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 118.

⁵² LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 83-84.

Lehký tón, který provázel fejetony v počátku Lierovy tvorby, se ale postupem času změnil. Ve fejetonech, které jsou obsaženy v knize z roku 1887, je zřejmý kritický pohled člověka, jenž je zklamán společností, ve které žije. Veselé historky a vtipy byly nahrazeny kousavými a sarkastickými poznámkami. Autor tématu vlastenectví věnoval v knize sedm fejetonů. První fejeton se nazývá *V kritické době*. Autor v něm kritizuje českou společnost za to, že se nechává ovlivňovat svým okolím a ztrácí nejenom svou hrdost, ale i kulturu, na kterou by měla být pyšná. Nelíbí se mu, že by se Češi měli chovat jako Němci nebo Rusové. „...tak uvádí se všecko české v nevážnost jako malicherné, bezúčelné, dočasné, podtíná se mladý stromek našeho vývinu, aby byl zasazen – kam? Jedni vlekou jej do německého, druzí do ruského lesa.“⁵³ Dle Lierova názoru by si Češi měli jít vlastní cestou a budovat svůj národ sami. Autor se taktéž obává ztráty české literatury. Ta totiž přestává mít pro čtenáře známku kvality. Pro českou společnost jsou zajímavější díla francouzská či německá.

Fejeton nazvaný *Česká nemoc* přibližuje čtenáři postoj cizojazyčné literatury k naší zemi. Autor poukazuje na chyby české společnosti, ale i ciziny v jejich vzájemných vztazích. Cizince za to, že nejsou schopní a v mnoha případech ani nechtějí poznat naši zemi, a Čechy za to, že se cizincům podřizují a často názvy českých míst upravují, aby jim lépe zněly. Nejvíce je však znechucen používáním germanismů.

„Zdali tato kniha vyjde? Byla by nevyřslovně smutná, byla by však i – marná. Protož jen zase hlavu do písku jako pták pštros, a s pískem v očích potom hlavu pyšně vzhůru. V zrcadélku své marnivosti jsme velcí rekové, Češi a Slované od kosti. Svět to nevidí, ten hloupý, ten nevděčný svět, ač se mu to tak usilovně dereme do očí – po německu.“⁵⁴

Ve fejetonu *Národní kroje* Lier kritizuje společnost za ztrátu národní identity. Svůj názor demonstruje na národních krojích. Fejeton má tři části, v první se autor raduje z bazaru pořádaného Akademickým spolkem za pomoci vlastenek ve prospěch brněnského divadla. Ten se konal 15. – 18. května v roce 1884. Vypravěč popisuje čtenáři místo, kde se bazar pořádá, i účastníky. Do nejmenších detailů seznamuje čtenáře s kroji, které mají ženy na sobě.

⁵³ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 4.

⁵⁴ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 36.

Nezapomíná ani na zboží, které je nabízeno. Optimismus a radost z dobře vykonané práce a národního cítění je z fejetonu zřejmá. Pak ale přichází druhá a třetí část, které byly napsány po třech letech, a v nichž je cítit zklamání a frustrace. Lidové kroje pomalu ztrácí své postavení a i obyčejný lid touží nosit oblečení, které se nosí ve městech a hlavně ve světě. Na konec svého fejetonu promlouvá ke čtenáři takto: „*Mnoho let tomu, co Havlíček pověděl, že český vlastenec, co činí, vše dobře činí. A vlastencem může být každý tvor, rozumný i nerozumný, jen když český povídá, z korbeličku si nalévá a nezná větší slast než milovat českou vlast. Podobá se, jako by slova ta byla pronesena včera. Jsou podnes pravdivá.*“⁵⁵

Další fejetony jsou pak napsány v podobném duchu. Autor v nich nabádá k činům. Chce, aby národ znovu povstal a začal budovat svou identitu jen na vlastních základech a ne na přebraných vzorech z ciziny. Fejetony se jmenují *Ze Žaponského zrcadla, Slovanská rozjímání, Phylloxera novočeského básnictví a Člověk, který si chtěl koupit knihu*. Kromě fejetonů, kde je vlastenectví jednoznačně tematizováno, nalezneme narážky na vlastenectví i v jiných dílech. Jsou například součástí výtvarných a divadelních referátů, které jsou primárně recenzemi nebo mají čtenáře seznámit s určitým žánrem či stylem. Autor v nich i přes to dokáže třeba jen jedinou větou vyjádřit svůj kritický postoj k nedostatku vlastenectví ve společnosti.

5.4 Fejetony tematizující český jazyk

V Lierových fejetonech se často lze setkat s kritikou toho, že český jazyk často národ přizpůsobuje tak, aby mu cizinci rozuměli. Kritizuje používání cizích výrazů, i když je paradoxně často ve svých fejetonech využívá sám. Fejeton nazvaný *Člověk, který si chtěl koupit knihu* uzavírá druhý knižní díl z roku 1887. Původně vyšel v časopise *Lumír* s drobnými stylistickými rozdíly, které ale nijak neovlivnily hlavní myšlenku.

Člověk, který touží po knize napsané v českém jazyce, se zde setkává s nepochopením svého okolí. „*To je prosím, z českého přeloženo,*“ ozval se *přisluhující sklepník, patrně čtenář*. „*Dejte pokoj! Že ano? Hleďme, to bych byl*

---

⁵⁵ LIER, Jan. *Feulletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 54.

ani nevěřil. Škoda! Já česky nic nečtu kromě těchhle novin.“ I hodil německým časopisem. „Ta vysoká čeština jde mi proti srsti.“⁵⁶ Hrdina se nakonec nechává přesvědčit a české knihy se vzdává, jelikož mu její čtení přineslo jen špatné zacházení a posměch společnosti, ve které se pohybuje. „Vyprostitv se zavřel Poutníka pod sedm zámků do poslední truhly za posledním hambalkem na půdě svého domu. A zapřísáhl se, nesáhnout vícekrát na českou knihu. Zhaněnými by se mohl otrávit a s doporučenými by se mohl dostat do společnosti idiotů a bláznů.“⁵⁷ Z ukázky lze tedy vyvodit, že v době, kdy Jan Lier fejeton psal, byla čeština stále pokládána za podřadnější jazyk a v lepší společnosti stále dominovala němčina.

Fejeton, který je umístěn v knižním vydání z roku 1889 v oddílu *Kocourkoviady*, se věnuje pouze českému jazyku. Vystupují zde dvě postavy, Čech a Němec. Autor zde poukazuje na to, jak je obtížné vyslovit některá slova jazykově odlišného národa. Je zde zřejmá otázka vlastenectví i ochoty podřízení se i v jazyce. Autor naráží na problém, který by nastal, kdyby každý národ psal zeměpisné názvy podle své výslovnosti a ne podle toho, jak se dané místopisné názvy píšou. Poukazuje na to, jaký by to byl zmatek, ale věrný svému humoru ihned dodává, že by alespoň měli práci slovníkáři. „*Jste, prosím, ctitelem básníka Beranžete? Že nevíte kdo to? Prosím Béranger = Beranže. Dymu také neznáte? Nu, Dumas = Dyma! Hleďte, jak bude dorozumění zjednodušeno! A jak pokvete potom slovníkářství, když každé slovo v každé řeči jinak psáno bude!*“⁵⁸ Ve fejetonu *Umělecký průmysl* je sice hlavním tématem umění, ale i zde se autor dotýká jazykové problematiky. Nelíbí se mu slovní spojení umělecký průmysl, jelikož v něm vyvolává tovární a sériovou výrobu. Navrhuje proto označení výtvarné řemeslo a chce, aby se v Čechách používalo místo termínu umělecký průmysl. Případá mu to vhodnější, jelikož tyto dva obory fungovaly v Čechách spolu. Za fakt, že se umění oddělilo od řemesla, kritizuje hlavně společnost.

---

⁵⁶ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 194.

⁵⁷ tamtéž, s. 197.

⁵⁸ LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889, s. 28.

5.5 Fejetony s tematikou železnice

Téma železnice bylo pro Jana Liera ústřední hlavně v jeho železničních povídkách. Je spolu se spisovatelkou Irmou Geisslovou považován za tvůrce tohoto žánru. Oba čerpali ze svých životních zkušeností. Lier pracoval řadu let jako železniční úředník a Geisslová se v tomto prostředí pohybovala už od dětství, jelikož její otec byl také železničním úředníkem. Oba se tedy nezávisle na sobě nechali inspirovat svým okolím. V mnoha zdrojích se můžeme dočíst, že Jan Lier svou tvorbou navazoval na dílo Jana Nerudy *Trhani* (1872).⁵⁹ Povídky vyšly souborně v díle *Za okřídleným kolem*, který vydal v roce 1921 v rámci Lierových Sebraných spisů Václav Brtník.⁶⁰

Železnice se ale objevila též v jeho fejetonech, jelikož na konci 19. století přišel díky ní velký rozvoj dopravního průmyslu, a proto bylo toto téma žádané a velice aktuální.

Železnice se objevuje například ve *Studii o studiích* a také ve *Vlasteneckém činu*. Příběh prvního z nich se celý odehrává v kupé vlaku. Jedná se o nevinný a úsměvný rozhovor lidí, kteří se po několika letech potkali. Plynulou konverzaci jen občas přeruší hlášení o stanicích. Druhý zmíněný fejeton, který je zasazen do železničního prostředí, se tematicky zaobírá také vlastenectvím a poukazuje na častý střet dvou generací. Ten je způsoben rozdílnými názory dvou hlavních hrdinů. Železnice zde představuje pokrok. „*Nová železniční trať byla dostavěna. Smělý duch lidský prorval opět jednu končinu českého království mohutnou žilou světového ruchu, vedl svým uměním dráhu vítězně přes rokle, sluje, skály, a železem podmanil nové území civilizaci, pokroku a položil v něm základ ku zdaru všech národních statků.*“⁶¹ Na rozdíl od povídek, které jsou laděné optimisticky a autor v nich technický pokrok a železnici chválí, je ve *Vlasteneckém činu* využita železnice jako nástroj, kterým Češi prodávají svůj národ a nechávají se vláčet zbytkem Evropy. Vlakem cestuje

---

⁵⁹ Podle tzv. akademických dějin Neruda vyzdvihuje hlavně sociální stránku věci, naopak Lier se soustředil na prostředí železnice. Tento fakt pak využívá k tomu, aby příběhu dodal zajímavosti a děj udělal napínavější.

⁶⁰ Soubor obsahuje devět povídek. Sedm se odehrává v železničním prostředí. Jsou zde ale dvě, které jsou výjimkou, hlavními hrdinkami v nich jsou emancipované ženy. Železnice zde vůbec nefiguruje. Všechny povídky také spojuje motiv lásky a lidských vztahů.

⁶¹ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 31.

i student ve fejetonu *Prázdniny*. „Jindy za takové sloty nebývá na stanici téměř ani živé duše. Vlak vlétne do ní, z nepatrné budovy vyskočí člověk, zazvoní dvakrát, třikrát, dvířka vozů třesknou za jedním, dvěma cestujícími, kteří se mihli přes peron, lokomotiva zaječí a po chvíli opět všude pusto, ticho.“⁶²

Ve všech svých fejetonech se k železnici staví kladně. Považuje ji za podstatný vynález, který světu pomůže k dalšímu rozvoji společnosti.

Tématu železnice se velice podrobně věnuje sborník *Osudový vlak*. Ve stati *Vlak jako symbol 19. století* jsou prezentovány dva názory na vynález vlaku. Na jedné straně stojí železnice jako symbol pokroku, spojení národů a různých společenských vrstev, na druhé straně však může tento vynález napomoci ztrátě identity českého národa, jelikož přibližoval Čechy k Vídni a celá instituce železnice komunikovala především v německém jazyce. Nebyly to ale názory, které stály proti sobě. „Představovaly prostě dvě základní polohy, mezi nimiž se sémióza železnice pohybovala, dvě verze střeby vlaku, českým světem.“⁶³

Přínosná je stať *Vlak v tematicke ruchovské a lumírovské prózy* Jaroslavy Janáčkové. Podle ní si generace ruchovců a lumírovců oblíbila téma železnice především díky tomu, že vlak symbolizoval nadnárodní komunikaci, která byla těmto literátům blízká. Autorka zde věnuje podstatnou část analýze povídek Jana Liera, které tematizují právě vlak. Kromě Jana Liera zmiňuje také Jakuba Arbese a Irmu Geisslovou, jejichž díla považuje v dané próze za průkopnické.⁶⁴

5.6 Cestopisný fejeton

Fejeton, který nelze zařadit ani do jedné z výše uvedených skupin, je *Arco*. Jedná se o cestopisný fejeton a nalezneme v něm autorovy vzpomínky na cestu do Itálie. Lier zde popisuje velice barvitě přírodu i město, ve kterém pobýval. „S prahu alpského světa zalétal můj zrak daleko na jih branou, již tvoří horské kolosy Monte Campione a Monte Baldo, pnoucí se do závratné výše po obou

---

⁶² LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s 128-129.

⁶³ MACURA, Vladimír : Vlak jako symbol 19. století. In: *Osudový vlak*. Nadace pro oslavy 150. výročí příjezdu prvního vlaku do Prahy na Masarykovo nádraží 1995, s. 59-62.

⁶⁴ JANÁČKOVÁ, Jaroslava: Vlak v tematicke ruchovské a lumírovské prózy. In: *Osudový vlak*. Nadace pro oslavy 150. výročí příjezdu prvního vlaku do Prahy na Masarykovo nádraží 1995, s. 77-80.

*březích jezera, spočinul na rudých stěnách Tremosinských, planoucích v záři ranního slunce, hledal za výběžkem Riva Mol citrónové háje, v nichž zastláno Limone, a vracel se od bílých domů a věží malcesinských po světlomodré, stříbrným leskem hrající hladině vodní k pestrému obrazu přístavu rivského.*⁶⁵

Fejeton obsahuje autobiografické prvky.

5.7 Lexikum v Lierově fejetonu

Autor často využívá německého či francouzského jazyka. Tím, že cizojazyčný jazyk použil, chtěl určitou myšlenku vyzdvihnout nebo zdůraznit nějaké slovo. Francouzština je použita například ve fejetonech *Rozczarowanie, Karneval, Talmový řetěz, Mimochodem, Česká nemoc*, němčina pak ve fejetonech *O ženách, o lektuře i o jiném, Česká nemoc* či ve fejetonu obsaženém v oddílu *Kocourkoviady*.

Vzhledem k dobovému kontextu, kdy jazyky jako němčina a francouzština byly běžně používané, nedá se použití cizojazyčného lexika považovat za zásadní problém.

Využívání cizích slov je také dalším spojníkem mezi Janem Lierem a jeho učitelem Janem Nerudou. I on ve své tvorbě často užíval cizích slov, aby své texty ozvláštnil. V případě Jan Liera je však toto použití zarážející. Svým způsobem si protiřečí, když chce, aby si Češi budovali svou vlastní identitu, nebrali si vzory z jiných kultur, a sám pak používá cizojazyčného lexika. Ve všech pramenech o Janu Lierovi se dočteme, že to byl milovník francouzské kultury a naopak odsuzoval tu německou. I tento fakt je pak v rozporu s jeho ohnivými vyjádřeními pro vlast a boj za samostatnost.

Využíváním cizích výrazů tedy jasně poukázal autor na rozporuplnost svého konání. Toužil svými texty podpořit aktivitu celého národa, současně ale své fejetony směřoval pouze ke vzdělané vrstvě společnosti.

---

⁶⁵ JANÁČKOVÁ, Jaroslava: Vlák v tematicke ručovské a lumírovské prózy. In: *Osudový vlak*. Nadace pro oslavy 150. výročí příjezdu prvního vlaku do Prahy na Masarykovo nádraží 1995, s. 47.

5.8 Postavy v Lierových fejetonech

Postavy, které se ve fejetonech vyskytují, jsou vesměs typově obyčejní lidé. Stejně jako Neruda i Lier využívá prostého lidu, aby jeho prostřednictvím byl vykonán záslužný čin nebo aby se poukázalo na důležitost probíraného tématu. Například ve fejetonu *Silvestrovém* vyzdvihuje Jan Lier význam obyčejných povolání. „*Jsou listonoši, zametači, posluhové, domovníci, sklepníci, holičipomocníci, kominíci a nesčetní jiní – íci, kterým pro všechn rok nenapadne napsat fejeton. Oni se nederou do veřejnosti, jsou skromní neb i rezervovaní třeba až ježatosti; znají zachovat rovnováhu mezi dáváním a braním po celý rok ve svůj prospěch, snášejíce mlčky všeliké spropitné, které se jim do rukou vtiskne, aniž by ruce ty mimořádné odměny právem se dovolávaly.*“⁶⁶

Autor svůj fejeton začíná optimisticky, ale v textu se postupně objevuje ironický tón, který se však na konci mění ve vděčnost a radost ze Silvestrovské noci. Jan Lier stejně jako mnoho dalších autorů té doby kritizuje maloměšťáctví a vyzdvihuje ryze obyčejného člověka. Často se textech objevují postavy, které chtějí změnit netečnost svého lidu a snaží se s tímto stavem něco udělat. Tak je tomu například ve fejetonu *Talmový řetěz*, kde se hlavní hrdina snaží vysvětlit svému francouzskému příteli, proč jsou Čechy tak úžasné a proč stojí za to je navštívit a poznat je. Sám ale naráží na lhostejnost svých spoluobčanů. Touha po změně se tedy často setkává s nepochopením a negativními reakcemi okolí.

Postavy Jana Liera jsou dost často totožné s postavami Jana Nerudy. Jsou to obyčejní lidé ze střední vrstvy, kteří se touží dostat do vyšší společenské vrstvy. A tak se často chovají povýšeně, upřednostňují jazyk vyšších vrstev, kterým byla němčina, a haní svou vlast.

---

⁶⁶ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 25.

5.9 Autobiografické prvky ve fejetonech

Mnohé z fejetonů mají zřetelné autobiografické prvky. Fejeton je žánr, který je postaven na osobním vkladu autora, a tak je samozřejmé, že se tento fakt objevuje i ve fejetonech Jana Liera.

Mezi ty nejdůležitější znaky autobiografie patří postava Adama Zera. Je to jméno, které autor často využíval jako pseudonym, a proto se dá předpokládat, že v této postavě odráží názory samotného Liera. Postava se objevuje ve fejetonech *Studie o studiích*, *Prázdniny*, *V době svateb* nebo „*Lese-Beseda*“. Postava Adama Zera je povoláním spisovatel a často z jeho z úst uslyšíme výroky, jež jsou totožné s myšlením Jana Liera. Tyto myšlenky mají často co dočinění s železnicí, stavem společnosti nebo vlastenectvím.

Autorovu přítomnost ale lze poznat i bez použití tohoto jména. Ve fejetonech jako jsou *Gratulační* nebo *Arco* je zřejmé, že autor vystupuje sám za sebe, neschovává se za žádnou postavu. V prvním z nich reaguje autor na dopis své čtenářky a ve druhém využívá Lier své vlastní vzpomínky na svou cestu do Itálie.

6 Ostatní Lierovy texty

V knižních vydáních, která jsou hlavním zdrojem analýzy fejetonů Jana Liera, se nachází i texty, které nelze za fejetony považovat. Jsou to především divadelní a výtvarné referáty a také texty věnující se muzejnictví a literatuře. Za velmi cenné se dají považovat především obecné reflexe o uměleckých otázkách, v nichž se i po letech dá nalézt obraz společnosti tehdejší doby.

6.1 Divadelní referáty

Texty, jež tematicky spojuje divadlo, se nalézají hned ve dvou knihách. Věnuje se jim kapitola ve vydání z roku 1887 a pak také kapitola v knize z roku 1889. Obě se jmenují *Úryvky z divadelních referátů*. Autor seznamuje svého čtenáře s různými druhy her. Nalezneme zde tak fejetony s názvy jako *Vlastenecké historické kusy*, *Francouzská hniloba*, *Mravoučné drama* a další.

V každém z nich se snaží autor přiblížit jím vybranou hru. V některých recenzích je ale také zřetelná kritika Němců a naopak chvála Francouzů.

„Nelze zapřít (ani tomu, kdo jest němčinou tak již nasáklý, že možno jej považovat za velice vzdělaného Čecha) kterak společenskou vědou a řešením sociálních otázek neúčinněji Francouzi se zaměstnávají, pěknými úspěchy se honosíce.“⁶⁷

Další kritiku německého národa lze objevit ve fejetonu *Dramata německých klasiků*. Autor zde hodnotí hru *Úklady a láska* (autor Friedrich von Schiller) velice negativně. Považuje ji za „prototyp limonádově-plačtivých tragédií. Tyto tragédie vzaly svůj původ v době sentimentu proti frivolnosti a zvlčení mravů, v době Wertherovské, s kterou však zároveň jejich práva na existenci pominula.“⁶⁸

Podstatou textů jsou ale hlavně témata, která mají blízko k divadelnímu prostředí. Často je připomínána antika, jelikož je stále považována za vrchol uměleckého snažení, ale autor upozorňuje na to, že divákům může již být tato látka cizí. Lier tedy nabízí na konci své úvahy řešení, které by mělo antické hry přiblížit divákům. „Podržet konturu, slupku antiky a vložit do ní jádro ryze lidské, vždy a každému srozumitelné.“⁶⁹

6.2 Texty zaměřující se na výtvarné umění

Články, které se zaměřují na různé druhy výtvarného umění, jsou zahrnuty v kapitole *Reflexe z úvah o umění výtvarném*. Také jsou ve druhém díle fejetonů z roku 1887, kapitola obsahuje celkem osm pojednání. A také ve stejné pojmenovaném oddílu v knižním vydání z roku 1889. Nachází se zde pojednání, která se zabývají definicí toho, co který druh malby znamená, a kromě toho také charakteristiku impresionismu. Autor například portréty vystihl takto: „*Galerie živých svědků dějin osvěty naší a našeho života, jenž vtiskl jejich tvářím a pózám svůj ráz.*“⁷⁰ Autor se také věnuje uměleckému průmyslu. I zde naráží na hlavní problém Německa jako vzoru kultury. „...*považovat německou, nám však již*

⁶⁷ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 134.

⁶⁸ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 130-131.

⁶⁹ LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889, s. 111.

⁷⁰ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 85.

obvyklou triviálností života, hrubost rysů, tvarů, barev na všech zjevech, strážlivý pedantismus v sestrojení a jalovost vnitřního obsahu, nízkost a omezenost vzletnou i německé šosáctví v požadavcích za typické, demokratické a slovanské vlastnosti české!!“⁷¹

Další dva následující texty mluví o dvou druzích maleb. První je *Zátiší* a druhý *Zvěromalba*. V obou se autor pokusil charakterizovat tyto dva výtvarné styly. Předložil svůj pohled na ně osobitým stylem, ale zároveň nechal i prostor pro čtenáře, aby se sám nakonec rozhodl, zda s autorem souhlasí, či nikoliv. Kromě textů, které jsou věnovány jednotlivým výtvarným stylům, se zde objevují i takové, které jsou věnované jednotlivým umělcům. Mezi ně patří ten, ve kterém autor čtenáře seznamuje s malířem Henrykem Siemiradzským.

I mezi články, v nichž je tematizováno výtvarné umění, se nachází jeden, který se primárně soustředí na kritiku společnosti. Jmenuje se *Doba*. Autor se zde zaměřuje převážně na umělce 19. století. Kritizuje je za to, že nemohou přijít s něčím novým, nápaditým, s něčím, co by tuto dobu charakterizovalo. Všichni umělci se dle jeho názoru obrací ke starým a osvědčeným praktikám a nepokoušejí se o to, aby se umění vyvíjelo. Lier považuje 19. století za jediné, ve kterém umění nemá žádnou váhu a není dostatečně oceňováno. Podle něj si lidé v předchozích staletích vážili umělce a považovali je za velké osobnosti.

„Na doklad uvádíme pouze jeden příznak. Nikdy nebylo té neváženosti k souvěké produkci jako dnes; přívlastek moderní kryje se bezmála s pojmem nevkusný, nedostatečný; a pouze staré bývá svorně a plně oceňováno, ano i nadceňováno. Toho nikdy nebylo; každý věk pohlížel na díla předešlých století jako na předstižená. Na těžkém úkolu, udržet produkci uměleckou v svěžím proudu i za takových nevděčných časů, berou naši umělci čestného podílu.“⁷²

6.3 Literární referáty

Na téma literatura je možné narazit v každém ze třech dílů fejetonů. Autor se o ní zmiňuje ve fejetonu *Studie o studiích*, kde mužský hrdina Zero poučuje své dvě spolucestující ve vlaku o tom, jak pracují umělci. Ve *Slovanských rozjímání* je

---

⁷¹ LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889, s. 35.

⁷² LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 98.

taktéž hlavním tématem literatura. Jan Lier se zde obává o její budoucnost. Narážka na literaturu je i ve vlastenecky zaměřeném fejetonu *Národní kroje*, kde autor kritizuje přebírání všeho z Německa.

V druhém dílu fejetonů z roku 1887 se nachází fejeton *Phylloxera novočeského básnictví*. Ten se věnuje vývoji literatury a ohlasu na ni u českých čtenářů. Jan Lier zde cituje příspěvky z různých českých novin a časopisů. Věnuje se pak různým dílům, která vyšla jako kritika na různá literární díla. „*Všechn ruch v Němcích nalézal ohlasu svého i v českých zemích a ohlas ten býval dvojjazyčný. Mimo jiné např. známo, že poezie naše z první poliny tohoto století, nám básníkům a spisovatelům do nedávna za vzor domácího směru vnucována, jest odleskem soudobé poesie německé; jen slova jsou v ní česká.*“⁷³ Přebírání vzorů z cizích literatur je Lierovi trnem v oku. Stále nabádá svůj národ, aby stál za svým a budoval si svou literaturu, své tradice. Ve třetím díle se nachází samostatný oddíl *Literární kapitoly*. Jediným textem je zde ovšem úvaha *Literární krize*. Auto v ní polemizuje o tom, zda krize v jeho době v tomto oboru je, či nikoliv.

6.4 Muzeologické referáty

Mezi druhou a třetí kapitolou v knižním vydání z roku 1887 se nachází fejeton *Muzeum českých památek a výtvorů uměleckých*. Lze konstatovat, že se v něm snoubí dvě témata, a to umění a vlastenectví. Autor poukazuje na to, že v zemi chybí muzea. Umělecké předměty se nachází buď v muzeích jiných zemí, nebo v soukromých sbírkách. Jak má národ poznat sám sebe, když je jeho historie rozseta po celém světě?

„*Sněm království Českého zatížen jest zajisté mnohými úkoly, malými i velkými. Ani ve snu nepochybují o nutnosti plemenných býků a Stromovky. Prosím toliko, aby národ náš, možno-li skrze svou reprezentaci přistoupil k svrchovaně již potřebné a pilné záchraně odkazu svých předků a statků své vzdělanosti, založené i uhájené duchem a srdcem, potem a mozoly, krví a utrpením.*“⁷⁴

⁷³ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 49.

⁷⁴ LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887, s. 124.

Je zřejmé, že autor není spokojen s počtem českých muzeí. Ve svém fejetonu poukazuje na důležité postavení muzeí ve vztahu s historií. Muzea reprezentují stát, cizinci v nich mohou poznat lépe kulturu, přírodu i dějiny.

V 1890 bylo v Čechách a na Moravě založeno 49 muzeí a muzejních spolků, mimo to již existovalo i Národní muzeum.⁷⁵ Autor dokonce výstavám věnoval článek jménem *Pražské výstavy umělecké*, který je umístěn v oddílu *Reflexe z úvah o umění výtvarném* v třetím knižním vydání fejetonů. Jan Lier tedy žil v době, kdy bylo muzejnictví na vzestupu. V 60. letech 19. století vznikala hlavně muzea regionální. V jejich činnosti existovala zásada, že tím, čím je Národní muzeum pro celou zemi, musí být regionální muzeum pro příslušný region. Z počátku bylo možné rozlišit dva druhy muzeí: muzea, která byla zakládána jako střediska výzkumu a ochranné práce, a muzea jako instituce osvětové, spjaté s potřebami škol a veřejnosti. V sedmdesátých letech 19. století se pak objevila muzea, která v sobě spojují oba předešlé typy. Snaží se přizpůsobit školským potřebám, ale chtějí vzdělávat i širokou veřejnost.⁷⁶

Fejeton, který se jmenuje *Numismatický*, se také dotýká tématu muzejnictví, i když jen okrajově. Jeho hlavním zájmem je numismatika. Je to historická věda, která se zabývá platebními prostředky a jejich historickou úlohou. Jan Lier ve svém fejetonu kritizuje historiky za to, že nevěnují dostatečný zájem platidlu. Zastává názor, že je pro budoucí generaci důležité, aby byly zachovány doklady o různých platidlech jako doklad o historii národa.

*„...kdo však ze současných memoáristů popřeje ve svých pamětech místa příležitostnému penízku, důležitému pro naše dějiny ve příštím věku? Snad méně ještě jest těch, kteří takový penízek uschovají a podobné sbírají.“*⁷⁷ Autorovi jde tedy především o takové mince, které se razí na počest různých důležitých historických milníků. I ony byly určitým dokladem o určité události a dokumentem o dobových prioritách.

---

⁷⁵ <http://ces.mkcr.cz/cz/sbirky.php> Tato nově vzniklá muzea měla za úkol doplňovat činnost Národního muzea. Jejich největším cílem ale bylo zpracovat historii toho regionu, ve kterém se nacházela. Soustředovala se hlavně na přírodu a společnost, tedy měla charakter vlastivědný. Dalším impulsem, díky kterému vznikla další muzea, byly dvě pražské výstavy. Všeobecná (jubilejní) výstava (1891) a Národopisná výstava československá (1895).

⁷⁶ ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 36-37.

⁷⁷ LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885, s. 19-20

7 Jan Lier a parnasistní próza

Parnasismus je literární směr francouzského původu. V českých poměrech je označení parnasistní literatury spojováno s literárněhistorickým výzkumem Aleše Hamana. V knize *Trvání v proměně* charakterizuje tento směr takto: „*Parnasismus totiž – jak víme – vnesl do literatury snahu o formální vytržbenost projevu a zároveň i důraz na ideovou závažnost a silný emotivní účinek obrazu*“⁷⁸ Náměty, které autoři používali, byly hlavně exotické a objevovaly se často motivy z historie. Parnasismus usiloval primárně o to, aby umění nesloužilo veřejnosti, ale aby poukázalo na krásu sebe sama. Tento směr ovlivnil především českou poezii, respektive skupinu spisovatelů kolem časopisu *Moderní revue* a *lumírovce*. Pro parnasistní prózu je typická próza fantaskní. Mezi autory, kteří se se svými pracemi řadí k této próze, patří Julius Zeyer, Jakub Arbes a Svatopluk Čech. V českém prostředí pak na tento směr navázala dekadence. Parnasismus často narážel na nepochopení ze strany zastánců tzv. lidového umění. Ti preferovali životní názornost, jazyk vycházející z lidové mluvy a národně uvědomovací tendenci. Tento střet se poté promítl v rozporu „národovců“ a „kosmopolitů“.⁷⁹

Vlivem tohoto názoru se změnila i publicistická tvorba, především žánrová drobnokresba. Od každodenní všednosti se pozornost přesunula především na dějovou linku, která obsahovala prvky tajemství a napětí. Povídky mají také často sentimentální vyznění. V oblasti prózy se pak začínají více objevovat prvky lyrizace a často se využívá alegorizace, aby se dílo oddělilo od běžné komunikace a zároveň i od publicistické praxe. Důležitým faktorem parnasistní prózy je také emotivní účinek promítaného obrazu. V důsledku této změny klesla i umělecká publicistika, která začala sloužit jen běžným potřebám dne a vzdálila se od vysokého umění, na které ho dříve povýšili májovci. I přes tento fakt ale většina děl umělců patřících k parnasismu vycházela v první řadě časopisecky.

Autoři tohoto směru chtěli ve svých dílech vyjádřit svůj odpor k stávající realitě, k ubohosti všedního života a především k společnosti, která se přikláníla k maloměšťáctví. Změnil se i přístup k postavám z nižší společnosti. Nejsou už

⁷⁸ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. Praha: Arsci, 2007, s. 273.

⁷⁹ HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně*. Praha: Arsci, 2007, s. 273.

považovány za předmět sociální kritiky, ale stávají se spíše exotickou zvláštností, jež se mohla využít jako pitoreskní motiv k tvorbě dokonalého obrazu.

V tom případě je možné zařadit Jana Liera mezi autory, kteří psali v duchu parnasistní prózy. V beletrii se neuchyloval jako jeho vrstevníci k mytologii a motivům z historie, ale jeho vytříbený jazyk je pro něj natolik charakteristický, že je možno jej řadit k tomuto směru.

Charakteristickou pro jeho fejetony je též postava intelektuálního člověka, který je ale omezen maloměstským prostředím. Často poukazuje na problém soudobé společnosti, ale není schopen jej změnit, jelikož je v zajetí netečné společnosti. Dílo pak vyznívá sentimentálním tónem. Postavy jsou ale jinak statické a celým vyprávěním prochází beze změny.

Hlavním rysem, který potvrzuje výše napsané tvrzení, je hlavně autorova láska k českému jazyku. Chce, aby čeští čtenáři měli možnost číst českou literaturu a česká literatura měla stejné postavení jako ostatní cizojazyčné literatury ve světě. Prvky parnasistní prózy jsou zřejmé především ve fejetonech tematizujících literaturu, český jazyk a vlastenectví.

8 Závěr

Jan Lier byl významnou osobností konce 19. století. Spolu s dalšími autory, kteří patřili do lumírovského křídla, se snažil o kosmopolitní pojetí literatury. Obliba francouzské kultury a naopak nenávisť německé se často odrážela v jeho fejetonech. Charakteristickým rysem jeho fejetonistické tvorby je i satirický tón a záměrná didaktická tendence.

Hlavní a nejobsáhlejší částí této práce je kapitola analyzující fejetonistiku Jana Liera. V úvodu je stručně představena jeho tehdejší práce, umělecký vliv Jana Nerudy a poté následuje vlastní analýza. Fejetony jsou rozděleny na několik skupin dle tématu, kterému se věnují. Bylo tak snazší objevit charakteristické rysy každé skupiny a nalézt tak jádro celé jeho tvorby. Tím bylo vlastenectví. Kromě vlastenectví patřila mezi témata, jimž se věnoval zvláště pečlivě, kultura a česko-německé vztahy. Tematizaci vlastenectví se nevyhnul ani v textech, které byly primárně věnovány zcela jinému tématu. V práci byl prokázán fakt, že polytematičnost je podobně jako u Jana Nerudy také zásadním charakterem Lierovy tvorby.

Z předložené práce vyplývá též charakteristika specifického stylu Lierových fejetonů, z níž je zřejmé, že autor dokázal reagovat s humorem a ironií na tehdejší společenské jevy a dokázal podat svědectví o různorodých společenských vrstvách. Svého čtenáře motivoval k aktivnímu životnímu postoji. Mnohé z jeho textů se dají považovat z hlediska zpracování tématu za nadčasové.

Z jeho beletristických počinů je nejvíce ceněna a připomínána *Píseň míru*, která má velice podobný charakter jako jeho fejetony. Je satirická, vtipná, ale i pobuřující a kritická. V tomto díle se propojila Lierova fejetonistická a prozaická činnost. Autor zde problematizuje hlavně moc tisku a jeho možný vliv na společnost.

Autor se těšil ve své době velké oblibě. Jeho fejetony byly vyhledávané a redakce často Janu Lierovi psaly s prosbou o příspěvek. Tento fakt byl objeven při bádání v Památníku národního písemnictví. Dokladem toho jsou dopisy, o kterých se zmiňovala první kapitola a které jsou umístěny v příloze. Kromě fejetonů psal také výtvarné a divadelní referáty. Výbor z těchto textů vyšel

v třídílném knižním vydání pod názvem *Feuilletony*. Tato díla jsou pak rozebrána ve zvláštní kapitole.

I přes to, že autor ve své tvorbě neustále kritizoval společnost a byl často zklamán společenskou situací, jeho díla stále vyznívala optimisticky. Jan Lier v nich neztrácel v žádném případě naději a ani svou schopnost ironické nadsázky.

Analýzou Lierových fejetonů lze dojít k závěru, že se Jan Lier svou tvorbou řadí k autorům, kteří psali ve stylu tzv. parnasistní prózy. Mezi faktory, které to potvrzují, patří autorův vybroušený jazykový projev a častá přítomnost inteligentně smýšlejících postav, jež mají ambice něco dokázat či změnit, ale jsou v zajetí maloměstského života a nemohou tak rozvíjet svůj intelekt. Prvky tohoto směru jsou zřejmé především ve fejetonech tematizujících vlastenectví, český jazyk a literaturu.

Jan Lier byl pro svůj osobitý styl psaní autorem velice oblíbeným a vyhledávaným. Jeho názory a postoje měly velkou formativní funkci, lze tedy mluvit o nemalém významu a vlivu autorovy osobnosti pro společnost.

9 Anotace

Tereza Zítková

Katedra bohemistiky FF UP Olomouc

Studijní obor: česká filologie – žurnalistika

Název: Analýza fejetonů Jana Liera

Vedoucí práce: Mgr. Jana Vraiová, Ph.D.

Počet znaků (včetně mezer): 75 564

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 33

Klíčová slova: Jan Lier – fejeton – vlastenectví – parnasistní próza – literatura 19. století

Tato bakalářská práce analyzuje fejetonistickou tvorbu Jana Liera. V úvodu se věnuje životu autora, jeho dílu a postavení v české literatuře. Dále charakterizuje fejetonistický žánr a představuje jeho nejvýznamnější představitele. Hlavní část práce je věnována samotné analýze Lierovy fejetonistické tvorby. Analýza se primárně zaměřuje na dopad Lierových fejetonů na soudobou společnost. Pro lepší názornost jsou fejetony rozděleny do skupin dle tematického zaměření. Mimo jiné se také věnuje autorově postavení v literatuře, především jeho zařazení do okruhu autorů píšících parnasistní prózu.

10 Résumé

Jan Lier was one of the authors of the 19th century. He was a follower of Jan Neruda. Among his most famous prose works belongs then satirical one named The Song of Peace.

In my work I focused mainly on analysis of feuilleton. In the beginning is a sort part which describes the author's life, his work, followed by general description of feuilleton. In next part I tried to divide his feuilletons into several groups for easier understanding. Each group has specific properties that characterize it.

The aim is to highlight the fact that Jan Lier is nearly one of the forgotten authors but he certainly deserves our full attention.

11 Literatura

Archiválie

Fond Pozůstalost Jana Liera, oddělení korespondence, karton 1-4.

Praha: Památník národního písemnictví.

Primární literatura

LIER, Jan. *Feuilletony I*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1885.

LIER, Jan. *Feuilletony II*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1887.

LIER, Jan. *Feuilletony III*. Praha: Tiskem a nákladem Františka Šimáčka, 1889.

Sekundární literatura

ARBES, Jakub. *O Janu Nerudovi*. Praha 1952.

BRTNÍK, Václav. *Jan Lier*. In: Zvon, 1919, roč. 19.

Dějiny české literatury III. Praha: Československá akademie věd, 1961.

Dějiny české literatury IV. Praha: Victoria publishing, 1995.

DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera* In: Literární listy, 1.9.1886, roč. 7, č. 16-17.

DLOUHÝ, František. *Novelly Jana Liera*. In: Literární listy, 1.3.1883, roč. 4, č. 5.

DYK, Viktor. *Jan Lier*. In: Lumír, 12.7.1917, roč. 45, č. 8.

FORST, Vladimír. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 2, K-L. Praha: Academia, 1993. ISBN 80-200-0469-6.

FRÁNEK, Michal. *Maloměsto v satirickém zrcadle: Píseň míru Jana Liera*. In: *Karel Poláček a žánry beletristické publicistiky*. Boskovice: Albert, 2012. ISBN 978-80-7326-211-2.

HAMAN, Aleš. *Trvání v proměně: česká literatura devatenáctého století*. Praha: Arsca, 2007. ISBN 978-80-86078-71-7.

HAVEL, Rudolf, OPELÍK, Jiří. *Slovník českých spisovatelů*. Praha: Československý spisovatel.

HRABÁK, Josef. *Úvod do teorie literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1987.

CHALOUPKA, Otakar. *Setkání s českými spisovateli*. Praha: Albatros, 1989.

- JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek jazykových a mimojazykových jevů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005.
- LEHÁR, Jan. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha: Lidové noviny, 2004. ISBN 978-80-7106-963-8.
- MACURA, Vladimír, POHL, Rudolf. *Osudový vlak. Sborník příspěvků stejnojmenné vědecké konference k 150. výročí příjezdu prvního vlaku do Prahy*. Praha: Nadace pro oslavy 150. výročí příjezdu prvního vlaku do Prahy na Masarykovo nádraží ve Vydavatelství Ing. Václav Svoboda, 1995.
- MÍŘIOVSKÝ, Emanuel. *Feuilletony Jana Liera*. In: Zlatá Praha, 11. prosince 1885, roč. 2, č. 50.
- NOVÁK, Arne. *Dějiny českého písemnictví*. Olomouc: Brána, 1994. ISBN 80-901783-0-8
- NOVÁK, Arne. *Krajané a sousedé*. Praha: O. Štorch-Marien, 1922.
- NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české*. Olomouc: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-105-1.
- NOVOTNÝ, Vladimír. *Paradoxy a paralely*. Praha: Cherm, 2006.
- Ottův slovník naučný*, Díl 9. Praha 1895. ISBN 80-86370-24-0.
- STREJČEK, Ferdinand. *Lumírovci a jejich boje kolem roku 1880*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, společnost a umění, 1915.
- ŠPĚT, Jiří. *Přehled vývoje českého muzejnictví I. (do roku 1945)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- ŠTORKÁN, Karel. *Publicistické žánry*. Praha: nakladatelství novinář, 1980.
- ŠTORKÁN, Karel. *Umění fejetonu*. Praha: Vydavatelství novinář, 1979.
- TUREČEK, Dalibor. *Fejeton Jana Nerudy*. Praha: ARSCI, 2007. ISBN 978-80-86078-78-6.
- VÁŇA, Josef. *Kokrhy a krákory: Ohlas nejmladšího básnického pokolení*. Praha: Kovařovic a Tůma, 1897.
- VOISINE JEHOČVA, Hana.: *Dějiny české literatury*. Praha: nakladatelství H+H, 2005. ISBN 80-7319-031-1.
- VŠETIČKA, František. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-7182-124-1.
- VYKOUKAL, František Vladimír. *Fejetony I*. In: Osvěta, 1887, roč. 17, č. 5.

Internetové zdroje:

Životopis : Jan Lier [online], [cit. 15.dubna 2012]. Dostupné z:

<http://leccos.com/index.php/clanky/liar-jan>

Ministerstvo kultury: Centrální evidence sbírek [online], [cit. 15.dubna 2012].

Dostupné z:

<http://ces.mkcr.cz/cz/sbirky.php>

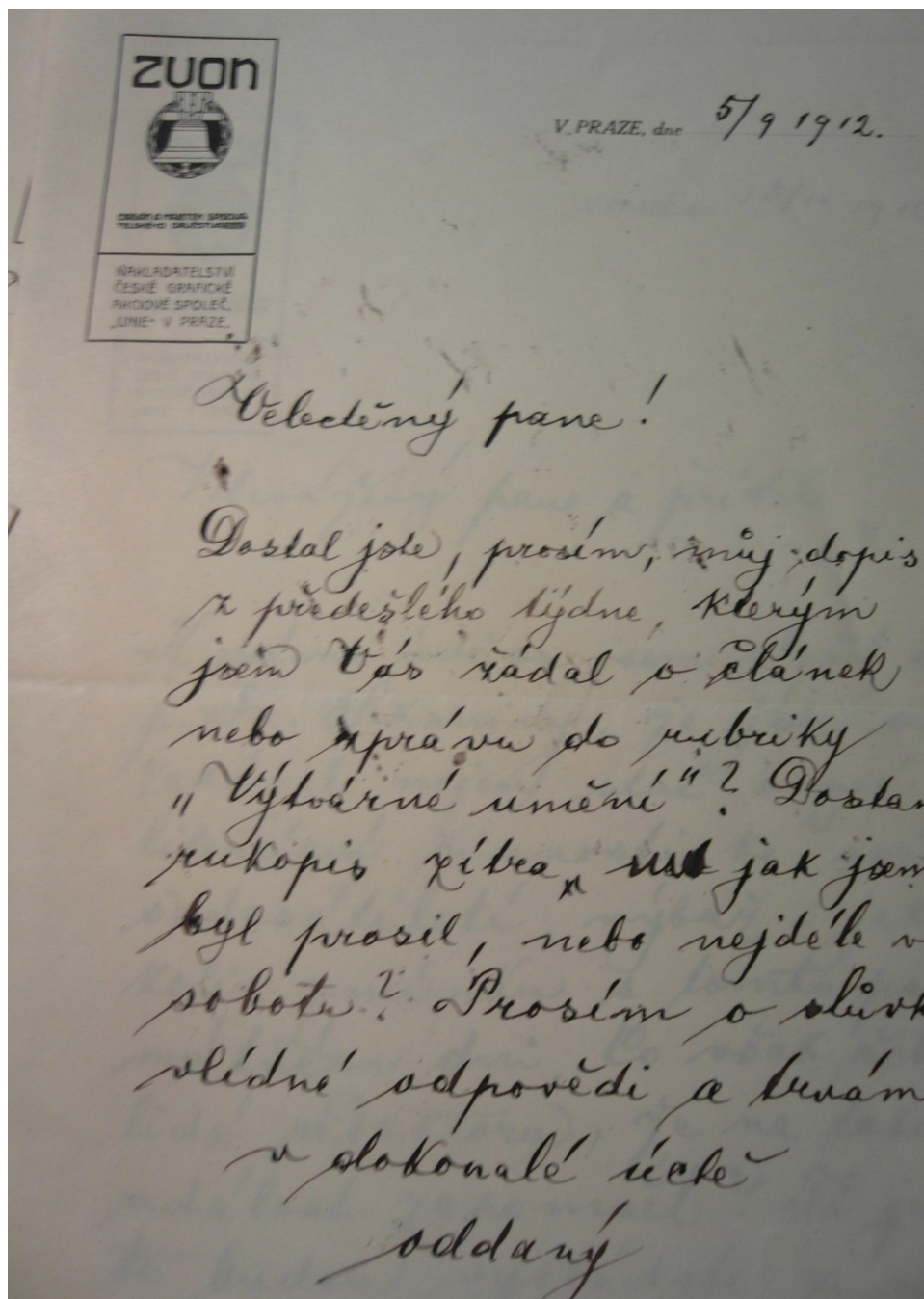
Audyová, A.: Vybraná díla Jana Liera, Bakalářská diplomová práce [online], [cit. 15.dubna 2012]. Dostupné z:

http://is.muni.cz/th/145602/ff_b/

12 Přílohy

Příloha č. 1 – dopis z redakce časopisu Zvon

Dopis z redakce časopisu Zvon od M. A. Šimáčka z 5. září 1912

Příloha č. 2 – dopis od Svatopluka Čecha

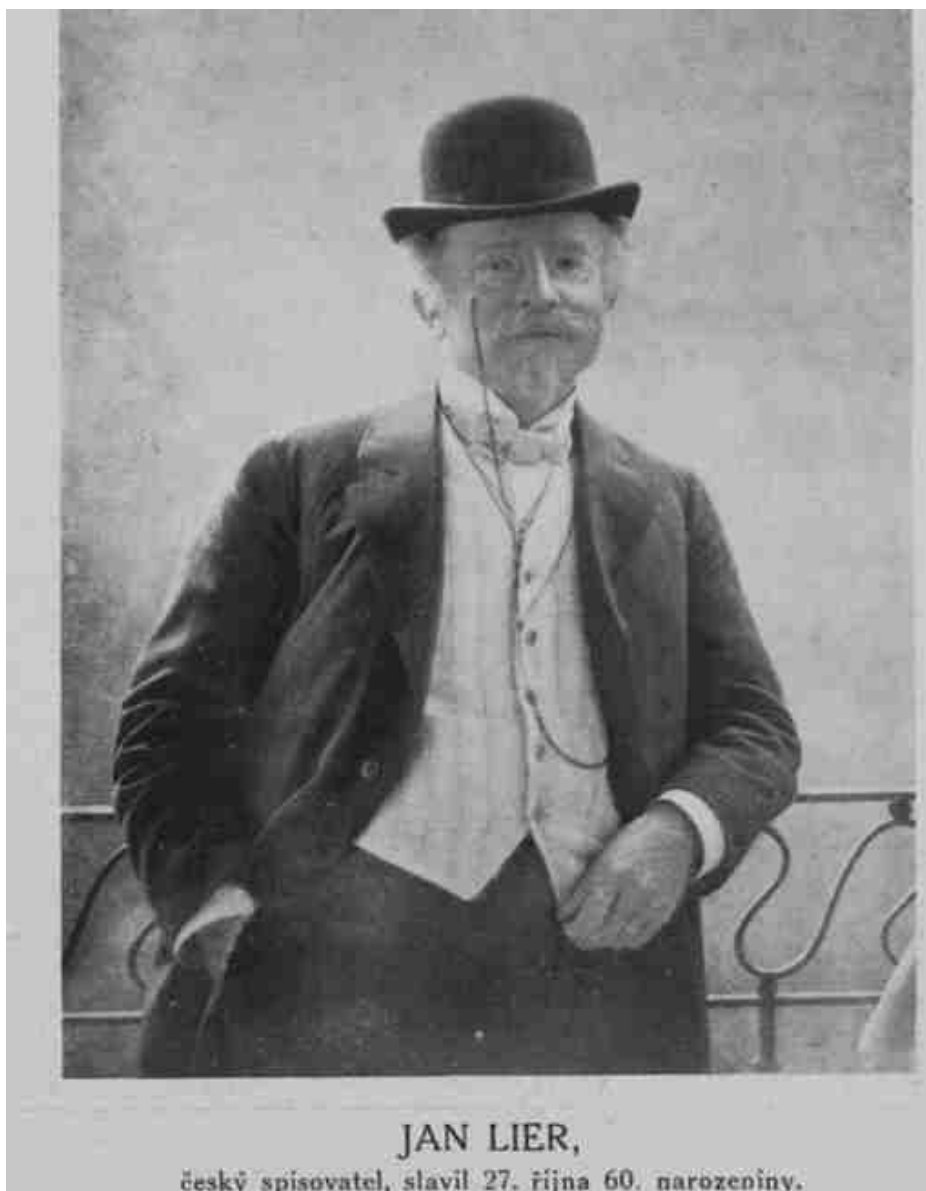
Milý příteli!

Všechno - jsem jako zinnico. Možná
je něco pro sesíl frézincový? Poiva-
ruvino, nezapomeněte na nás.

S přátelským pozdravem
Váš
Svatopluk Čech

Dopis od Svatopluka Čecha

Příloha č. 3 – fotografie Jana Liera

JAN LIER,

český spisovatel, slavil 27. října 60. narozeniny.

Jan Lier slaví 60.narozeniny